

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних відносин

**КВАЛІФІКАЦІЙНА
РОБОТА МАГІСТРА**

на тему: **«ФРАНЦІЯ У ФОРМУВАННІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

Виконала:

студентка 2-го курсу, групи УВ-61
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
ОПП «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»

Литвиненко Єва Олегівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник:

д.п.н., проф. Шамраєва Валентина Михайлівна
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

Рецензент:

к.п.н., доц. Калюжна Юлія Іванівна
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

ХАРКІВ – 2025 р.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних відносин
Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»
Освітньо-професійна програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
Наталія ВІННИКОВА
« 2 » червня 2025 року
(зі змінами від 11.09.2025; 06.10.2025)

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу магістра

Литвиненко Єва Олегівна

(прізвище, ім'я та по батькові)

1. Тема роботи «Франція у формуванні зовнішньої політики Європейського Союзу»

керівник роботи д.п.н., проф. Шамраєва Валентина Михайлівна

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від «02» червня 2025 року № 4001-5/1325
зі змінами від «11» вересня 2025 року № 4001-5/3077, зі змінами від «6» жовтня
2025 року № 4001-5/3657

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 21 листопада 2025 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

- сутність та функції зовнішньої політики ЄС
- етапи формування та еволюція зовнішньополітичного курсу ЄС
- інституційні механізми формування та реалізації зовнішньої політики ЄС
- еволюція зовнішньополітичної стратегії Франції в контексті європейської інтеграції
- інструменти впливу Франції на формування зовнішньої політики Європейського Союзу
- взаємодія Франції з інституціями ЄС у сфері зовнішніх відносин та безпеки
- участь Франції у врегулюванні міжнародних конфліктів у межах політики ЄС
- роль Франції у формуванні спільної політики безпеки та оборони ЄС
- Франція як ключовий партнер у зміцненні зовнішньополітичного потенціалу ЄС: сучасні виклики та напрями співпраці з Україною.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи	Строк виконання етапів
1	Вибір здобувачем теми КРМ і подання заяви на кафедру; затвердження теми та призначення наукового керівника; складання та затвердження індивідуального завдання на виконання КРМ	19.05.2025-30.06.2025
2	Підготовка вступу і розділу 1 КРМ	01.09.2025-30.09.2025
3	Підготовка розділу 2 КРМ	01.10.2025-15.10.2025
4	Підготовка розділу 3 КРМ	16.10.2025-31.10.2025
5	Підготовка висновків і переліку використаних джерел	03.11.2025-14.11.2025
6	Подання студентом завершеної КРМ науковому керівнику для перевірки та оформлення відгуку, перевірка КРМ на відсутність запозичень	17.11.2025-21.11.2025
7	Попередній розгляд КРМ на комісії від кафедри	24.11.2025-28.11.2025
8	Прийняття кафедрою рішення про допуск роботи до захисту в ЕК, оформлення та зовнішнє рецензування	01.12.2025-05.12.2025
9	Захист КРМ в ЕК і присвоєння випускникам кваліфікації	08.12.2025-24.12.2025

5. Дата видачі завдання: 2 червня 2025 року (зі змінами від 11.09.2025; 06.10.2025).

Здобувач вищої освіти _____ _____ Єва ЛИТВИНЕНКО
(підпис) (ім'я, прізвище)

Керівник роботи _____ _____ Валентина ШАМПРАЄВА
(підпис) (ім'я, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	9
1.1. Сутність та функції зовнішньої політики ЄС.....	9
1.2. Етапи формування та еволюція зовнішньополітичного курсу ЄС.....	15
1.3. Інституційні механізми формування та реалізації зовнішньої політики ЄС.....	21
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ФРАНЦІЇ У ФОРМУВАННІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	30
2.1. Еволюція зовнішньополітичної стратегії Франції в контексті європейської інтеграції.....	30
2.2. Інструменти впливу Франції на формування зовнішньої політики Європейського Союзу.....	36
2.3. Взаємодія Франції з інституціями ЄС у сфері зовнішніх відносин та безпеки.....	45
Висновки до розділу 2.....	52
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ФРАНЦІЇ НА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЄС.....	54
3.1. Участь Франції у врегулюванні міжнародних конфліктів у межах політики ЄС.....	54
3.2. Роль Франції у формуванні спільної політики безпеки та оборони ЄС.....	60
3.3. Франція як ключовий партнер у зміцненні зовнішньополітичного потенціалу ЄС: сучасні виклики та напрями співпраці з Україною.....	67
Висновки до розділу 3.....	72
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах стрімких трансформацій міжнародної системи питання ролі окремих держав у формуванні зовнішньої політики Європейського Союзу набуває особливої актуальності, і Франція, безумовно, посідає серед них провідне місце. Це пояснюється не лише її історичним статусом одного з засновників європейського інтеграційного проєкту, а й тим, що Париж послідовно позиціонує себе як ключовий стратегічний актор, здатний задавати напрям розвитку Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС. Відповідно, дослідження ролі Франції дозволяє глибше зрозуміти механізми ухвалення рішень у Євросоюзі, внутрішні суперечності цього процесу, а також потенціал союзницьких коаліцій у межах Союзу. Більше того, на тлі російсько-української війни, міграційних криз, енергетичної нестабільності та загострення глобальної конкуренції між США і Китаєм, саме Франція виступає одним із головних рушіїв ідей стратегічної автономії ЄС. Цей концепт, який активно просувається французьким керівництвом, передбачає зменшення залежності Європи від зовнішніх партнерів у сфері оборони, енергетики, технологій та критичної інфраструктури. Водночас Франція є активним учасником формування політики ЄС щодо країн Східного партнерства, зокрема України. Після 2022 року роль Франції не лише посилилася, але й стала більш багатовимірною: від дипломатичної підтримки та санкційної політики до участі у створенні нових форматів безпекової співпраці. Зрештою, саме французьке бачення розширення ЄС, яке часто поєднує прагматизм із довгостроковою геополітичною логікою, має значний вплив на темпи та умови просування України на шляху до членства.

Ступінь вивченості теми. У сучасній науковій літературі проблема ролі Франції у формуванні зовнішньої політики Європейського Союзу вже набула помітного теоретико-практичного осмислення, однак залишається фрагментованою. Українські дослідники аналізують еволюцію зовнішньої

політики ЄС загалом, окреслюючи місце провідних держав-членів, зокрема Франції, у розбудові інституційних механізмів спільної зовнішньої та безпекової політики, але роблять це переважно в узагальненому форматі: Гірман А.П., Волкова В.А., Ковальчук А.О. [1], Керекеша І. [2], Скічко І.А. [4]. Зарубіжна наукова думка значно детальніше простежує трансформацію французької європейської стратегії за президентства Е. Макрона: дослідження А. Креспі [23], Т. Млиньярського [56; 57], Е. Стаунтон [68], Г. Вебера [78] показують, як риторика «Європи, яка захищає», поєднує французькі національні інтереси з просуванням концептів «європейського суверенітету» та «стратегічної автономії». Окремий блок праць присвячений дискурсивному конструюванню європейського суверенітету та зростанню впливу Франції на порядок денний ЄС: С. Бора та К. Лекен [13], С. Бора і Л. Шрамм [14], О. Турньо [76], а також І. Гельнарска [45] простежують, як Франція використовує європейський рівень для легітимації власних безпекових пріоритетів.

Мета дослідження – визначити роль Франції у формуванні зовнішньої політики Європейського Союзу.

Завдання дослідження:

- визначити сутність, функції та ключові етапи еволюції зовнішньої політики Європейського Союзу;
- розкрити інституційні механізми формування та реалізації зовнішньої політики ЄС;
- виокремити історичні етапи становлення та еволюцію зовнішньополітичної стратегії Франції в умовах розвитку європейського інтеграційного проєкту;
- визначити інструменти та форми впливу Франції на формування зовнішньої політики та політики безпеки й оборони Європейського Союзу, а також її участь у врегулюванні міжнародних конфліктів у межах політики ЄС;

– з'ясувати роль Франції у зміцненні зовнішньополітичного й безпекового потенціалу ЄС, а також визначити сучасні виклики та напрями співпраці Франції з Україною.

Об'єкт дослідження – зовнішня політика Європейського Союзу.

Предмет дослідження – вплив Франції на формування і реалізацію зовнішньополітичного курсу Європейського Союзу.

Теоретико-методологічна база дослідження ґрунтується на поєднанні класичних і сучасних підходів міжнародних відносин, що дозволяє всебічно охопити багатовимірність цього процесу. Передусім дослідження спирається на положення реалізму, який, зокрема, наголошує на значенні потужності держави, її статусу та можливості впливати на регіональні безпекові структури. Водночас, у межах ліберально-інституційного підходу особлива увага приділяється ролі наднаціональних механізмів та процедур ухвалення рішень у ЄС, адже саме через інституційну взаємодію Франція реалізує значну частину свого зовнішньополітичного впливу. З методологічної точки зору, дослідження базується на системному аналізі, який дозволяє розглядати Європейський Союз як цілісну політичну структуру, усередині якої національні інтереси Франції трансформуються у спільні європейські пріоритети. Крім того, застосовується структурно-функціональний підхід, що дає змогу визначити конкретні механізми участі Франції у формуванні спільної зовнішньої та безпекової політики та простежити її взаємодію з ключовими органами ЄС. Додатково використовується порівняльний метод, завдяки якому можна зіставити позиції Франції з підходами інших провідних держав-членів, що, своєю чергою, допомагає виявити баланс між національними та наднаціональними інтересами. Не менш важливим є використання історичного методу, адже еволюція ролі Франції у європейській політиці визначає специфіку її сучасних стратегічних орієнтирів.

Інформаційна база дослідження спирається на комплекс нормативно-правових документів, аналітичних матеріалів та наукових праць, що дозволяють всебічно осмислити як історичну еволюцію французької

зовнішньополітичної доктрини, так і її сучасні інституційні виміри. Насамперед важливим джерелом виступають установчі документи ЄС: Договір про Європейський Союз та Договір про функціонування ЄС, які визначають офіційні механізми участі держав-членів у процесі ухвалення рішень у сфері спільної зовнішньої та безпекової політики. Не менш значущими є матеріали Європейської служби зовнішніх дій, Ради ЄС та Європейської комісії, які публікують регулярні огляди, стратегії й аналітичні звіти щодо геополітичних викликів, включно з питаннями обороноздатності, енергетичної безпеки та відносин ЄС із країнами-сусідами. Нарешті, вагому частину інформаційної бази становлять наукові публікації зарубіжних та українських науковців, які, серед іншого, дозволяють зіставити різні теоретичні підходи до аналізу ролі Франції у процесі вироблення зовнішньополітичних рішень Євросоюзу.

Практичне значення отриманих результатів. Запропоновані у кваліфікаційній роботі магістра теоретичні положення та висновки можуть бути використані: центральними та місцевими органами виконавчої влади для вироблення цілеспрямованих політичних та дипломатичних стратегій у двосторонній взаємодії з Францією; у навчальному процесі Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна та інших вищих навчальних закладів при розробці та викладанні дисциплін, за програмами підготовки магістрів міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій.

Апробація дослідження була здійснена у вигляді публікації тез наукової доповіді для участі у Всеукраїнському науково-практичному круглому столі «Стратегічні напрями зовнішньої політики та дипломатії країн світу» (м. Харків, 21 листопада 2025 р.), на тему: «The role of France in shaping the foreign policy of the European Union».

Структура роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 80

найменувань. Загальний обсяг роботи становить 87 сторінок, з яких основного тексту – 77 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1.1. Сутність та функції зовнішньої політики ЄС

Зовнішня політика Європейського Союзу постає складним багаторівневим явищем, що поєднує у собі елементи міждержавної координації, наднаціонального управління та стратегічної взаємодії з глобальними акторами, і саме тому її сутність та функції залишаються предметом інтенсивних наукових дискусій [1, с. 13–14]. Передусім слід зауважити, що ЄС від самого початку розглядав зовнішньополітичний вимір як важливу складову своєї ідентичності, прагнучи перетворитися не лише на економічний, а й на політичний союз, здатний впливати на хід міжнародних процесів. Сутність зовнішньої політики ЄС значною мірою визначається подвійністю його природи: з одного боку, європейська інтеграція створила підґрунтя для формування наднаціональних інститутів, що репрезентують спільні інтереси, а з іншого, держави-члени зберегли вирішальний вплив у галузях, які традиційно належать до сфери національного суверенітету. Внаслідок цього зовнішня політика ЄС функціонує на перетині кількох логік, національної, міжурядової та наднаціональної, і щоразу є результатом складного компромісу між різними стратегічними пріоритетами [8]. У теоретичному контексті сутність зовнішньої політики ЄС пояснюється через низку концептуальних підходів. Так, неореалістична традиція підкреслює, що попри інтеграцію в межах Союзу, держави-члени залишаються головними акторами, а тому зовнішня політика є відображенням балансу сил між ними. Згідно з цією парадигмою, ЄС не може бути повноцінним «суб'єктом» міжнародних відносин, оскільки його здатність до дій залежить від рівня консолідованості позицій держав-членів. Прикладом цього є, зокрема, криза довкола війни в Іраку 2003 року, коли позиції ключових держав кардинально розходилися, або сучасні дебати щодо політики стримування РФ [21]. Натомість неоліберальний інституціоналізм наголошує на тому, що ЄС

поступово формує власні механізми зовнішнього впливу, які ґрунтуються на складній мережі норм, правил та інституцій, що забезпечують сталість і передбачуваність його дій.

Крім того, сутність зовнішньої політики ЄС розкривається через концепцію «нормативної сили» (Normative Power Europe), відповідно до якої Європейський Союз використовує не стільки військові або жорсткі інструменти, скільки здатність формувати норми, стандарти, регуляції та цінності, що стають привабливими для інших міжнародних акторів [44]. Наприклад, поширення європейських стандартів у сферах верховенства права, прав людини, захисту даних, екологічного регулювання або конкуренції демонструє, що зовнішній вплив ЄС часто реалізується без формального примусу, хоча інколи, через інструменти умовності, такі як вимоги до реформування держав-кандидатів або партнерських країн Східного партнерства. Функції зовнішньої політики ЄС, хоча й є похідними від її сутності, водночас мають власний зміст та внутрішню логіку. Однією з ключових функцій постає забезпечення спільної безпеки та стабільності в сусідніх регіонах. Через Європейську політику сусідства, інструменти підтримки реформ та співпрацю в рамках Східного партнерства ЄС прагне запобігти виникненню криз, що можуть впливати на його внутрішню стабільність [30]. Яскравим прикладом стала реакція ЄС на російсько-українську війну: санкційна політика, масштабна гуманітарна та фінансова допомога, підтримка оборонних можливостей України через Європейський фонд миру.

Ще однією важливою функцією є просування економічних інтересів ЄС та підтримка глобальної відкритої торгівлі. До прикладу, угоди нового покоління про вільну торгівлю, укладені з Канадою (СЕТА), Японією та Південною Кореєю, свідчать про прагнення ЄС формувати ліберальний економічний порядок, що ґрунтується на прозорих правилах і взаємній вигоді. У цьому контексті зовнішня політика виконує водночас економічну й політичну функцію, сприяючи зміцненню позицій європейських компаній і

водночас забезпечуючи регуляторний вплив ЄС на країни-партнери, які змушені адаптуватися до європейських стандартів. Іноді це називають «ефектом Брюсселя», який означає глобальне поширення регуляцій ЄС, зокрема у сферах захисту даних (GDPR), кліматичної політики, цифрового ринку [62].

Не менш важливою є функція формування колективної позиції в багатосторонніх організаціях. ЄС активно бере участь у діяльності ООН, СОТ, ОБСЄ, Ради Європи та інших міжнародних структур, прагнучи впливати на глобальний порядок денний. Наприклад, у переговорах щодо Паризької кліматичної угоди 2015 року ЄС відіграв ключову роль у просуванні амбітних екологічних зобов'язань [8].

Окремо варто виділити функцію кризового реагування, що реалізується через Спільну політику безпеки і оборони (СПБО). Хоча ЄС не є військовим союзом за зразком НАТО, проте він сформував інструменти цивільного та військового управління кризами: місії ЄС у Боснії і Герцеговині, Малі, Сомалі, Центральноафриканській Республіці [30].

Функція нормативного впливу, про яку часто згадують у науковій літературі, полягає в поширенні європейських цінностей та стандартів через зовнішньополітичні інструменти. Йдеться про підтримку демократії, сприяння реформам, моніторинг виборчих процесів, фінансування громадянського суспільства. Наприклад, у Молдові, Грузії та Україні діяльність ЄС у сфері моніторингу реформ правосуддя або децентралізації часто має вирішальний вплив на внутрішньополітичні процеси [44]. Проте важливо враховувати, що реалізація цих функцій відбувається на тлі численних внутрішніх суперечностей. Держави-члени нерідко мають різні історичні досвіди, стратегічні інтереси та підходи до зовнішньої політики. Для прикладу, Франція традиційно виступає за стратегічну автономію ЄС, наголошуючи на необхідності самостійних оборонних спроможностей, тоді як країни Східної Європи схиляються до пріоритетності трансатлантичної співпраці з США [59].

Поряд із цим зовнішня політика ЄС виконує функцію комунікації із

зовнішнім світом, формуючи образ Союзу як єдиного актора. Інституційно це забезпечується діяльністю Високого представника ЄС із питань зовнішньої політики та політики безпеки, Європейської служби зовнішніх дій (ЄСЗД), делегацій ЄС у третіх країнах [8]. Загалом сутність зовнішньої політики ЄС полягає у складній взаємодії норм, інституцій, інтересів та цінностей. Вона є не просто інструментом захисту інтересів держав-членів, а механізмом формування нового типу міжнародної суб'єктності, що ґрунтується на багаторівневому управлінні, демократичних принципах і прагненні до стабільності у світовій системі [1, с. 15–16].

Водночас важливо усвідомлювати, що зовнішня політика ЄС є динамічною системою, яка трансформується відповідно до змін у міжнародному середовищі, появи нових глобальних викликів та внутрішньої еволюції самого Союзу [1]. Наприклад, процеси, пов'язані з Brexit, змусили ЄС переглянути власну стратегічну роль у світі. Вихід Великої Британії, одного з провідних дипломатичних та військових акторів Європи, поставив питання про необхідність посилення автономності європейської зовнішньої та оборонної політики. Саме тому у 2022 році була представлена «Стратегічна компас» – документ, що окреслює бачення ЄС як потужнішого та більш скоординованого безпекового актора, здатного не лише реагувати на кризи, а й передбачати та запобігати їм [30]. Це означає, що функції зовнішньої політики постійно оновлюються: крім традиційних завдань, дедалі більшої ваги набувають питання стратегічної автономії, енергетичної безпеки, кліматичної дипломатії та регулювання нових технологій [11].

Крім того, важливою тенденцією останніх років є зміцнення зв'язку між внутрішніми й зовнішніми політиками [12]. У сфері міграції та притулку, приміром, ЄС прагне поєднати внутрішні механізми контролю над кордонами з зовнішньополітичними інструментами співпраці з третіми країнами. Підписання угод з Туреччиною (2016 р.), Тунісом (2023 р.) та низкою африканських держав продемонструвало, що ЄС використовує дипломатичні, економічні та умовні інструменти для регулювання потоків біженців і

забезпечення своєї внутрішньої стабільності. У цьому контексті функція зовнішньої політики полягає в інтеграції внутрішніх пріоритетів з глобальними процесами, що свідчить про поступовий перехід до моделі «Європи, що діє», а не лише «Європи, що реагує». Однак, незважаючи на значні досягнення, зовнішня політика ЄС стикається з численними структурними обмеженнями. По-перше, механізм ухвалення рішень часто є надзвичайно повільним, оскільки в багатьох питаннях потрібна одностайність держав-членів. Це призводить до ситуацій, коли навіть незначні внутрішні розбіжності здатні заблокувати стратегічні рішення. Яскравим прикладом стали дискусії щодо ембарго на російські енергоносії у 2022 році або тривалі суперечки стосовно санкцій проти авторитарних режимів у М'янмі чи Білорусі [21]. По-друге, ЄС часто стикається з дилемою між прагненням до захисту цінностей і необхідністю збереження економічних інтересів, що особливо помітно у відносинах з Китаєм.

У цьому контексті зовнішня політика ЄС дедалі частіше характеризується концепцією «геополітичної Європи», яку активно просуває Європейська комісія з 2019 року [24]. Суть цього підходу полягає у необхідності поєднати ціннісний та стратегічний виміри зовнішньої політики, зробивши ЄС більш здатним до захисту своїх інтересів у світі, де традиційні правила міжнародної взаємодії зазнають переосмислення. Відповідно функції зовнішньої політики все більше орієнтуються на здатність проектувати силу, не лише нормативну, а й економічну, технологічну, інфраструктурну, а інколи й оборонну. Політика санкцій, зокрема щодо Росії, Ірану, Північної Кореї, Білорусі, стала одним із ключових інструментів такого підходу.

Окремої уваги потребує також функція стратегічного партнерства, завдяки якій ЄС формує довгострокові відносини з ключовими глобальними акторами: США, Канадою, Японією, Індією, Південною Кореєю, Австралією. Наприклад, ЄС і США у 2021 році створили Раду з торгівлі та технологій (ТТС), яка спрямована на координацію підходів до штучного інтелекту, регулювання цифрових платформ, захисту ланцюгів постачання та протидії

економічній залежності від авторитарних режимів [17]. Певною мірою зовнішня політика ЄС включає комунікативно-просвітницьку функцію, яка полягає у формуванні позитивного образу Європейського Союзу в міжнародному середовищі. Програма Erasmus+, наприклад, стала інструментом формування «м'якої сили», який створює тривалі соціальні та культурні зв'язки між Європою та іншими регіонами [8].

Попри всі успіхи, ЄС продовжує шукати оптимальні моделі функціонування своєї зовнішньої політики. Водночас вчені все частіше підкреслюють, що майбутнє цієї політики залежатиме від здатності Європи адаптуватися до нової геополітичної реальності, яка формується після пандемії COVID-19, початку повномасштабної війни Росії проти України та поступового ослаблення міжнародних режимів [46]. У цих умовах функції зовнішньої політики набувають більш практичного й стратегічного характеру: забезпечення безпеки критичної інфраструктури, диверсифікація енергетичних постачань, цифровий суверенітет, захист демократії від зовнішніх втручань, технологічна конкуренція з Китаєм та США, боротьба з дезінформацією.

Отже, зовнішня політика ЄС постає складною, багатовимірною і водночас еволюційною системою, яка поєднує нормативний, економічний, безпековий, дипломатичний та комунікаційний виміри [28]. Її сутність полягає у здатності поєднувати національні інтереси держав-членів у спільну стратегічну позицію, тоді як функції охоплюють широкий спектр інструментів: від санкцій і торговельної політики до миротворчих місій, енергетичної дипломатії та цифрового регулювання. У підсумку Європейський Союз, попри численні суперечності й виклики, продовжує зміцнювати власну роль у міжнародній системі, демонструючи приклад того, як у XXI столітті може функціонувати складний багаторівневий актор, чия сила полягає не лише в ресурсах, а й у здатності формувати норми, правила та цінності глобального порядку.

1.2.Етапи формування та еволюція зовнішньополітичного курсу ЄС

Насамперед варто підкреслити, що етапи формування та еволюція зовнішньополітичного курсу Європейського Союзу відображають складну, багаторівневу й водночас динамічну трансформацію цього інтеграційного об'єднання, від економічної організації з вузькими функціями до глобального політичного актора, здатного формувати нормативні стандарти, здійснювати кризове реагування та впливати на міжнародний порядок [1, с. 13]. Водночас розвиток зовнішньої політики ЄС ніколи не був лінійним процесом; навпаки, він формувався під впливом політичних компромісів, інституційних новацій, глобальних викликів і внутрішньої еволюції самого Союзу. Саме тому цей процес є надзвичайно цікавим для аналізу, оскільки дозволяє простежити, як інтеграційна модель трансформувалася відповідно до потреб часу, починаючи від 1950-х років і до сьогодення. Першим вагомим етапом було створення Європейського об'єднання вугілля і сталі у 1951 році, що, хоч і не передбачало повноцінної зовнішньої політики, однак сприяло появі перших координаційних механізмів між західноєвропейськими державами. Символічно, що Декларація Шумана (9 травня 1950 року), яка стала фундаментом європейської інтеграції, встановлювала принцип «де-факто солідарності» держав у стратегічних секторах, що, між іншим, стало основою майбутньої узгодженості політик у сфері міжнародних відносин. Проте зовнішньополітичний вимір у цей час залишався під контролем національних урядів, які обережно ставилися до ідеї спільного представництва на міжнародній арені [1, с. 14].

Другий етап, який можна умовно назвати політичним пробудженням Європи, пов'язаний зі створенням Європейських співтовариств у 1957 році (Римські договори). Хоча формально співтовариства були спрямовані на економічну інтеграцію, боротьбу з торговельними бар'єрами, формування спільного ринку, усе ж вони створили інституційне середовище, в якому вироблялися механізми міждержавних консультацій. У цьому контексті важливо згадати перші спроби координації зовнішньої політики у межах

європейської політичної співпраці (ЕРС), започаткованої у 1970 році — після відомого звіту Давінньона. Це був якісно новий етап, адже європейські держави прагнули діяти узгоджено на міжнародній арені, зокрема під час кризи на Близькому Сході у 1973 році, коли ЕРС дозволила сформулювати спільну позицію у відповідь на нафтове ембарго [24].

Третім, надзвичайно важливим етапом стало підписання Маастрихтського договору 1992 року, який офіційно започаткував Спільну зовнішню та безпекову політику (СЗПБ), другу опору Європейського Союзу. Цей документ став революційним, бо вперше закріпив політичний характер ЄС як суб'єкта міжнародних відносин. Маастрихт надав Союзу інструменти для формування спільних позицій, ухвалення спільних дій та «спільних стратегій». Для прикладу, у 1999 році ЄС прийняв Спільну стратегію щодо України — один із перших документів такого рівня, що визначав довгострокові політичні пріоритети співпраці [1, с. 15].

Наступний етап, пов'язаний із реформуванням безпекового виміру ЄС, припадає на кінець 1990-х – початок 2000-х років. Він розпочався після провалу політики Європейського Союзу щодо кризових подій на Балканах у 1990-х. Саме неспроможність європейських держав ефективно зупинити етнічні конфлікти та запобігти геноциду в Сребрениці у 1995 році стала каталізатором для створення Європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО). Так, у 1999 році на саміті в Кельні було закладено основи ЄПБО, а вже у 2003 році ухвалено знамениту Європейську безпекову стратегію «Безпечна Європа в кращому світі» [8]. Водночас важливо зазначити, що саме у цей період ЄС почав активно застосовувати зовнішньополітичні інструменти: від цивільних місій до військових операцій. Як приклад можна згадати місію EUFOR Althea у Боснії і Герцеговині, започатковану у 2004 році, яка стала однією з перших масштабних безпекових операцій під егідою ЄС. Крім того, ЄС розгорнув операції з моніторингу кордонів і сприяння миру в таких регіонах, як Молдова-Україна (EUBAM), Грузія (EUMM Georgia) після російсько-грузинської війни 2008 року.

П'ятий етап трансформації зовнішньої політики ЄС пов'язаний із Лісабонським договором 2007 року (набрав чинності у 2009 році), який суттєво змінив інституційну архітектуру Європейського Союзу. Він скасував триопорну структуру ЄС і, що особливо важливо, створив посаду Верховного представника Союзу із закордонних справ і політики безпеки, а також Європейську службу зовнішніх дій (ЄСЗД) [1, с. 16]. У результаті ЄС отримав можливість ефективніше координувати зовнішню політику, здійснювати стратегічне планування, зміцнювати свою дипломатичну мережу через спільні делегації по всьому світу. У цьому контексті важливо згадати, що саме після Лісабону ЄС почав формувати свою глобальну ідентичність через концепт «нормативної сили» (normative power Europe), активно просуваючи принципи демократії, верховенства права та прав людини як основу взаємодії з партнерами. Наприклад, у сфері Східного партнерства, започаткованого у 2009 році, ЄС системно поєднував економічну інтеграцію з політичними умовами, що, зокрема, спостерігалось у відносинах з Україною під час переговорів щодо Угоди про асоціацію [30].

Шостим етапом еволюції зовнішньополітичного курсу ЄС стали кризові події 2010-х років, що радикально змінили стратегічне середовище. По-перше, це боргова криза в Єврозоні, яка продемонструвала вразливість внутрішніх механізмів Союзу. По-друге, події Арабської весни у 2011 році — вони вимагали від ЄС швидкої реакції, особливо у контексті міграційних потоків і загрози тероризму. По-третє, агресія Росії проти України з 2014 року, анексія Криму та війна на Донбасі стали переломним моментом, який сприяв переходу ЄС до санкційної дипломатії, зміцнення безпекового співробітництва та підвищення ролі НАТО-ЄС партнерства [46]. Кульмінацією цього етапу стала Глобальна стратегія ЄС у сфері зовнішньої та безпекової політики, ухвалена у 2016 році [8]. Документ, фактично, замінив стратегію 2003 року та визначив ключові принципи нової зовнішньої політики Союзу: стратегічну автономію, посилення оборонного компоненту, інвестиції у стійкість сусідніх регіонів, захист цінностей та інтересів. У документі робився акцент на «принциповому

прагматизмі», який поєднував ціннісні орієнтири з реалістичним оцінюванням глобальної ситуації. Саме на основі цієї стратегії у 2017 році було створено механізм PESCO, Постійне структуроване співробітництво у сфері оборони, що об'єднало понад 20 держав-членів навколо спільних військових проєктів. Це стало важливим кроком у напрямі формування оборонної автономії ЄС [24].

Сьомий, найсучасніший етап пов'язаний з подіями 2020-х років, які висунули нові вимоги до зовнішньої політики Європейського Союзу. Несподівана пандемія COVID-19 стала тестом для солідарності ЄС, але також відкрила нові напрями зовнішньої діяльності, зокрема, «вакцинну дипломатію». З іншого боку, повномасштабне вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року стало безпрецедентною подією, яка радикально прискорила стратегічну еволюцію зовнішньої політики ЄС [46]. Від початку війни ЄС запровадив 14 пакетів санкцій проти Росії, надав Україні макроекономічну та військову підтримку на десятки мільярдів євро, активував Європейський механізм підтримки миру для фінансування оборонних потреб Збройних сил України, а також надав Україні статус кандидата на членство в ЄС у червні 2022 року. У такий спосіб зовнішньополітичний курс ЄС перейшов від «нормативності» до значно більш рішучого і стратегічного підходу, орієнтованого на захист європейського безпекового простору [11].

У 2023-2024 роках ЄС дедалі активніше заявляє про необхідність зміцнення стратегічної автономії, інвестицій у оборонно-промислову базу та поглиблення співпраці у сфері критичних технологій і кібербезпеки [7]. Це свідчить про перехід до нового етапу, формування Європейського Союзу як самостійного геополітичного центру, здатного впливати на глобальні процеси в умовах конкуренції великих держав: США, Китаю. До прикладу, у 2023 році ЄС ухвалив Інструмент боротьби з економічною примусовістю (Anti-Coercion Instrument), спрямований проти тиску з боку третіх держав, а також ініціював програми з підтримки критичної інфраструктури, що, безперечно, розширює його зовнішньополітичну компетенцію. У сучасних умовах розвитку міжнародної системи ЄС дедалі більше стикається з потребою переосмислення

власної зовнішньої політики в контексті глобальної нестабільності, технологічної конкуренції та зміни балансу сил. Саме тому наступний етап еволюції зовнішньополітичного курсу Європейського Союзу можна охарактеризувати як фазу стратегічної адаптації, що триває від 2022 року й до сьогодні [33]. Зрештою, події останніх років показали, що традиційні підходи ЄС, засновані на багатосторонності, дипломатичному врегулюванні та економічній взаємозалежності, вже не гарантують стабільності в умовах агресивної зовнішньої поведінки авторитарних держав та зростання глобальних ризиків. Саме тому ЄС поступово переходить до більш рішучої, гнучкої та інструментально насиченої зовнішньої політики. Одним із ключових трендів цієї фази стало поглиблення оборонної інтеграції. Ще у 2017 році запуск PESCO був важливим сигналом, однак саме після 2022 року оборонний сектор отримав якісно новий імпульс. Європейська комісія оголосила про запуск Європейського оборонного фонду, який фінансує розробку нових військових технологій, а також підтримує спільні оборонно-промислові проекти [17]. Як приклад можна навести програму зі створення європейської системи ППО, яку обговорювали наприкінці 2023 року в контексті посилення оборонної автономії. Це свідчить про поступовий відхід ЄС від практики залежності від американських оборонних потужностей, хоча співпраця з НАТО, безперечно, залишається ключовою [30].

Іншим важливим напрямом трансформації стала енергетична та економічна безпека. Після російського вторгнення в Україну ЄС розпочав масштабне переорієнтування енергетичних потоків, відмову від російського газу та нафти, а також запуск ініціатив, спрямованих на диверсифікацію джерел постачання. У 2022-2023 роках ЄС уклав стратегічні енергетичні угоди з Норвегією, США, Алжиром, Азербайджаном та Катаром. Це стало не лише економічним рішенням, а й зовнішньополітичним інструментом формування нової геоекономічної архітектури Європи. З огляду на зростаючу конкуренцію між провідними технологічними центрами світу, США та Китаєм, ЄС також активізував формування політики технологічного суверенітету. На перший

план виходять питання регулювання штучного інтелекту, захисту критичних технологій, виробництва мікročипів, контролю за концентрацією інвестицій та запровадження механізмів скринінгу іноземних інвестицій. Такі документи, як «Акт про штучний інтелект» та «Європейський акт про чипи» (2023 рік), стали не лише інструментами внутрішньої політики, а й зовнішньополітичними сигналами, спрямованими на утвердження ЄС як глобального регулятора високотехнологічного сектору [26].

Ще одним важливим аспектом еволюції зовнішньої політики ЄС стало зміцнення партнерств у широкому географічному спектрі. Так, ЄС переосмислює свої відносини з країнами Африки, Латинської Америки та Індо-Тихоокеанського регіону. Наприклад, у 2021 році ЄС оголосив глобальну інфраструктурну ініціативу Global Gateway, спрямовану на інвестування у транспорт, цифрові мережі, енергетику та освіту у країнах, що розвиваються [49]. Ця стратегія є відповіддю на китайську ініціативу «Один пояс, один шлях», що демонструє підвищення конкуренції між ЄС і Китаєм на глобальному рівні. Важливим викликом для Європейського Союзу стала і необхідність комплексної реакції на глобальні кризи гуманітарного та безпекового характеру. Наприклад, у 2021-2022 роках ЄС був змушений адаптуватися до міграційних криз, спричинених конфліктами в Афганістані, Сирії та країнах Африки. Водночас інструменти прикордонного менеджменту та співпраця з країнами походження й транзиту мігрантів стали невід'ємною частиною зовнішньої політики ЄС [12].

У підсумку, еволюція зовнішньополітичного курсу Європейського Союзу проходила кілька послідовних етапів: від економічної інтеграції й політичної співпраці до появи повноцінної зовнішньої та безпекової політики, інституційної консолідації, стратегічної автономізації та активної реакції на глобальні й регіональні кризи. Водночас, попри всі успіхи, зовнішня політика ЄС і надалі залишається сферою, де необхідний баланс між суверенітетом держав-членів та інтересами інтеграції. Проте очевидно, що Європейський Союз поступово перетворюється на самостійного геополітичного актора,

здатного не лише реагувати, але й активно формувати міжнародний порядок XXI століття.

1.3.Інституційні механізми формування та реалізації зовнішньої політики ЄС

Незважаючи на різноманітність наукових підходів до аналізу зовнішньої політики Європейського Союзу, інституційні механізми її формування та реалізації залишаються ключовим предметом дослідження у сучасних міжнародних відносинах, оскільки саме вони визначають здатність Союзу діяти як автономний та впливовий суб'єкт на глобальній арені. ЄС, будучи унікальною політико-правовою конструкцією, поєднує ознаки наднаціонального та міжурядового управління, а тому його зовнішня політика є результатом постійного балансу інтересів держав-членів, інституційних компетенцій та нормативних засад. Саме через складну, багаторівневу архітектуру ухвалення рішень ЄС прагне забезпечити узгодженість, послідовність і стратегічність своїх дій. При цьому інституційні механізми формування зовнішньої політики розглядаються не лише як набір процедур, але й як система взаємодії різних акторів, кожен з яких здійснює специфічні функції, що в сукупності забезпечують політичну цілісність і впливовість Європейського Союзу у світі. Першочергову роль у визначенні загальних напрямів та стратегічних орієнтирів відіграє Європейська Рада, яка, відповідно до Лісабонського договору, отримала ключовий мандат щодо формування стратегічних пріоритетів зовнішньої політики. Зокрема, саме Європейська Рада затвердила у 2016 році «Глобальну стратегію ЄС із зовнішньої та безпекової політики», що стала базовим документом для подальшого інституційного переосмислення зовнішньополітичної діяльності [8]. Характерно, що Європейська Рада діє на основі консенсусу, тому її рішення є вищим політичним орієнтиром для інших інституцій. Однак, що важливо наголосити, вона не виконує функцій щодо безпосередньої реалізації політики, натомість встановлює стратегічні рамки, у яких інші органи ЄС мають діяти

[1, с. 14]. Наприклад, рішення Європейської Ради щодо санкцій проти Росії після 2014 року були визначальними для формування єдиної санкційної лінії, хоча їх практичну імплементацію забезпечували Рада ЄС та Європейська Комісія.

Значний вплив на формування і реалізацію зовнішньої політики здійснює Рада Європейського Союзу (Рада Міністрів), що є центральним міжурядовим органом. Рада ухвалює рішення у сферах спільної зовнішньої та безпекової політики, включаючи запровадження санкцій, мандати на переговори з третіми країнами та інші політико-правові інструменти. Її ключовою особливістю є багаторівнева структура, від міністерських форматів до Комітету постійних представників (COREPER), який виконує підготовчу функцію. Рада ухвалює рішення переважно одноголосно, що, з одного боку, забезпечує врахування національних інтересів, а з іншого, уповільнює ухвалення рішень у кризових ситуаціях. Наприклад, дискусії щодо ембарго на російську нафту у 2022 році продемонстрували, наскільки складно досягти консенсусу в умовах різних економічних залежностей держав-членів. Водночас запровадження нових механізмів, таких як «конструктивне утримання», дозволяє державам, які не підтримують рішення, не блокувати його ухвалення [1, с. 15].

Особливої уваги заслуговує Європейська Комісія, яка, за визначенням, представляє наднаціональний інтерес і забезпечує виконання зовнішньополітичних рішень ЄС. Комісія володіє виключними повноваженнями у сфері спільної торговельної політики, що підтверджено численними судовими рішеннями Суду Європейського Союзу. Наприклад, Справа 22/70 «Комісія проти Ради» підтвердила, що саме Комісія здійснює міжнародні переговори у сфері торгівлі від імені всього Союзу. Крім того, Комісія відповідає за процеси зовнішньої допомоги та розвитку, координує гуманітарну політику й виконує вагомую роль у питаннях розширення. Показовим є випадок із реформуванням системи макрофінансової допомоги Україні після 2014 року, коли Комісія фактично стала координатором

фінансових потоків і моніторингових процедур, забезпечивши їх відповідність політичним рішенням Ради та Європейської Ради.

Не менш важливою інституцією є Європейський парламент, який хоч і має обмежені компетенції у сфері спільної зовнішньої та безпекової політики, проте суттєво впливає на зовнішньополітичний курс через інструменти демократичного нагляду [73]. Парламент здійснює контроль за діяльністю Комісії та Європейської служби зовнішніх дій, затверджує міжнародні угоди, зокрема угоди про асоціацію, а також ухвалює резолюції, що мають значний політичний ефект. Наприклад, резолюція Європарламенту щодо порушення прав людини в Білорусі у 2020 році створила додатковий політичний тиск на Раду ЄС у питаннях санкцій. Крім того, парламент має право відхилити міжнародні угоди, як це сталося у 2012 році з Угодою АСТА, що підкреслило його вагом у часті у формуванні політичного курсу. Центральним виконавчим органом у системі зовнішньої політики ЄС є Європейська служба зовнішніх дій (ЄСЗД), створена Лісабонським договором. ЄСЗД фактично виступає дипломатичною службою Союзу, що поєднує ресурси Комісії, Ради та національних дипломатичних служб [1, с. 16]. Її очолює Верховний представник ЄС із питань зовнішньої політики та безпеки, який одночасно є віцепрезидентом Комісії та головою Ради ЄС у сфері закордонних справ. Така гібридність посилює інституційну взаємодію. Водночас ЄСЗД виконує надзвичайно важливу функцію координації дипломатичних місій ЄС у понад 140 країнах світу. Наприклад, делегації ЄС відіграли важливу роль у міжнародній реакції на анексію Криму, забезпечуючи комунікацію з третіми державами і формуючи міжнародну коаліцію підтримки України.

Окремий вимір інституційних механізмів формування зовнішньої політики складають нормативно-правові засади. Лісабонський договір закріпив принцип узгодженості зовнішньої діяльності, який вимагає від усіх органів ЄС діяти злагоджено. Важливими є також статті 21 та 24 Договору про Європейський Союз, які визначають цілі зовнішньої політики, включаючи підтримку миру, розвиток міжнародної співпраці, зміцнення демократії та прав

людини. Також важливо підкреслити, що ЄС використовує широкий спектр інструментів для реалізації зовнішньої політики, включаючи санкції, дипломатичні місії, операції з врегулювання конфліктів та торговельні угоди. Наприклад, у межах Спільної політики безпеки і оборони (СПБО) ЄС реалізував понад 30 цивільних і військових місій, серед яких найвідомішими є операції в Косові (EULEX) та Боснії і Герцеговині (EUFOR Althea) [30].

Важливо також враховувати міжсекторальний характер зовнішньої політики ЄС. Так, у сфері торговельної політики ключові повноваження належать Європейській Комісії, але остаточне рішення щодо укладення угод приймає Рада, а Європейський парламент має ратифікаційні повноваження. Наприклад, укладення Угоди про вільну торгівлю між ЄС і Канадою (СЕТА) у 2016 році стало результатом складної координації між усіма трьома інституціями, що демонструє багаторівневу інституційну взаємодію. Не можна оминати увагою і роль Суду Європейського Союзу, який хоч і не формує політичний курс, проте тлумачить норми права, визначаючи межі компетенцій інституцій ЄС. Судові рішення, у тому числі вже згадана справа 22/70 або рішення у справі про Сінгапурську торговельну угоду (Opinion 2/15), визначили сферу зовнішньої компетенції Союзу та окреслили межі розподілу повноважень між ЄС та державами-членами. Водночас слід зауважити, що реалізація зовнішньої політики ЄС залежить не лише від її інституційних механізмів, але й від політичної волі держав-членів [1]. Іноді різниця у стратегічних інтересах може призводити до фрагментації позицій. Наприклад, дискусії щодо політики ЄС у Середземномор'ї чи відносин із Китаєм демонструють, що держави-члени часом віддають перевагу національним інтересам. Саме тому ЄС впроваджує нові механізми координації, такі як «Стратегічний компас» 2022 року, який визначив єдині операційні плани у сфері безпеки й оборони [30].

У ширшому контексті інституційні механізми ЄС спрямовані на створення єдиного політичного простору для реалізації прагматичної, узгодженої та ефективної зовнішньої політики. З одного боку, вони

забезпечують стратегічну стабільність і правову визначеність; з іншого — гарантують демократичний контроль та інклюзивність процесу ухвалення рішень. Зрештою, комплексність цих механізмів дозволяє Європейському Союзу залишатися вагомим глобальним актором, який здатний реагувати на кризи, підтримувати партнерів, здійснювати вплив через «м'яку силу» та формувати міжнародні норми. Саме через поєднання наднаціональних і міжурядових елементів ЄС демонструє унікальний підхід до здійснення зовнішньої політики гнучкий, водночас інституційно структурований, адаптивний, але нормативно вмотивований [11].

До інституційних механізмів належать також процеси міжінституційного діалогу, що є обов'язковою умовою ефективності зовнішньої політики. Регулярні консультації між Європейським парламентом, Радою та Комісією щодо питань торгівлі, енергетики чи безпеки дозволяють забезпечити, з одного боку, демократичну легітимність, а з іншого — узгодженість позицій [73]. Наприклад, у процесі розроблення санкційних режимів проти Ірану у 2011-2012 роках міжінституційний діалог дозволив вдосконалити механізми перевірки виконання санкцій, що суттєво підвищило їхню ефективність. Таким чином, зовнішня політика ЄС формується не лише як політичне рішення, але й як результат складної технічної координації. Особливе значення мають механізми стратегічного планування, які забезпечують довгострокову сталість політики. Глобальна стратегія 2016 року [8], Стратегічний компас 2022 року [30], а також програми Європейської політики сусідства та Програма розширення ЄС є прикладами документів, що мають стратегічний характер. Вони містять не лише політичні гасла, але й конкретні механізми реалізації операційні цілі, часові рамки, індикатори оцінювання. Наприклад, у межах Стратегічного компаса ЄС вперше встановив конкретні числові параметри розвитку оперативних сил реагування, що свідчить про прагнення підвищити інституційну дієздатність у сфері безпеки й оборони. Таке стратегічне планування суттєво зміцнює інституційну архітектуру зовнішньої політики, надаючи їй прогнозованості та

структурованості.

Окремим елементом зовнішньополітичного механізму ЄС є багаторівнева дипломатія, що поєднує діяльність інституцій ЄС з національними дипломатичними службами. Важливо зазначити, що дипломатія держав-членів не зникає після появи ЄСЗД, а інтегрується з нею, створюючи унікальну модель «подвійного представництва» [21]. Наприклад, під час підготовки до саміту Східного партнерства 2021 року Франція, Польща та Швеція, як держави-засновниці формату, активно співпрацювали з ЄСЗД та Комісією у визначенні порядку денного і політичних пріоритетів. Такий підхід сприяє посиленню легітимності зовнішньої політики, оскільки держави-члени відчують свою причетність до процесу ухвалення рішень.

Водночас міжінституційна взаємодія не позбавлена проблем. Однією з ключових є конкуренція компетенцій між інституціями, яка особливо проявляється у кризових ситуаціях. Наприклад, під час міграційної кризи 2015 року спостерігалось певне дублювання функцій між Єврокомісією, Радою та ЄСЗД у питаннях укладення угоди з Туреччиною, що уповільнило процес і викликало критику експертів [12]. Хоча пізніше ЄС розробив чіткіший механізм координації, цей приклад наголошує на важливості інституційної чіткості та узгодженості у зовнішньополітичній роботі. Ще одна проблема полягає у необхідності збільшення оперативності ухвалення рішень. ЄС часто критикують за повільність реакції на загрози, зокрема у сфері безпеки. У цьому контексті дедалі більше лунають заклики реформувати механізм одностайності в Раді ЄС. Деякі держави-члени, включно з Німеччиною та Іспанією, пропонують перейти до голосування кваліфікованою більшістю у питаннях санкцій і прав людини [24]. Така реформа, безперечно, прискорила б ухвалення рішень, але водночас викликала б занепокоєння у менших держав, які бояться втратити вплив на формування зовнішньої політики. Тому інституційний розвиток ЄС у цій сфері відбувається поступово й обережно.

Крім того, у зовнішній політиці ЄС відіграє значну роль принцип багаторівневого управління, коли рішення та компетенції розподіляються між

різними рівнями, від наднаціонального до локального. Наприклад, у процесі реалізації місій цивільного врегулювання ЄС співпрацює не лише з центральними урядами країн, де розгорнуті місії, але й з місцевими владами, громадськими організаціями та агенціями ООН. Це підсилює ефективність місій, адже дозволяє врахувати специфіку місцевих умов. Однак таке багаторівневе управління потребує чіткої координації, яку забезпечують спеціальні комітети Ради ЄС [79].

Не слід також забувати про фінансовий вимір інституційних механізмів. Зовнішня політика ЄС значною мірою фінансується через Інструмент сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва (NDICI – «Global Europe»), що об'єднує різні види допомоги в єдину систему. Наприклад, у 2021–2027 роках бюджет NDICI перевищує 79 млрд євро, з яких значна частина спрямована на підтримку країн Східного партнерства, зокрема України [1]. Комісія та ЄСЗД є відповідальними за розподіл цих коштів, але політичні пріоритети затверджує Рада та Європейський парламент. Таким чином, фінансові інструменти забезпечують практичний вимір стратегічних рішень. У цілому, інституційні механізми зовнішньої політики ЄС дозволяють поєднати політичні рішення, стратегічне бачення, правові інструменти, фінансові ресурси та дипломатичні дії в єдину систему. Їхня складність є одночасно і силою, і слабкістю. З одного боку, вона забезпечує демократичну легітимність, інклюзивність та високий рівень експертності. З іншого, уповільнює ухвалення рішень і створює ризики внутрішніх суперечностей. Проте саме така модель, поєднання наднаціональних і міжурядових елементів, дозволяє Європейському Союзу залишатися одним із найстабільніших та найвпливовіших глобальних акторів [46].

Зазначимо, що інституційні механізми формування та реалізації зовнішньої політики ЄС функціонують як складна, але водночас цілісна система, що забезпечує баланс між інтересами держав-членів, стратегічними цілями Союзу та глобальними викликами. Однак, щоб повністю зрозуміти її логіку, необхідно також звернути увагу на процеси внутрішньої координації,

які нерідко залишаються поза увагою дослідників. Зокрема, важливо наголосити на ролі груп робочого рівня, аналітичних центрів та спеціалізованих агенцій ЄС, які формують інформаційну та експертну основу рішень. Саме такі структури, як Європейське оборонне агентство (EDA), Агентство ЄС із кібербезпеки (ENISA) чи Інститут ЄС з питань безпеки (EUISS), забезпечують експертизу, що суттєво впливає на зміст зовнішньополітичних стратегій. Наприклад, рекомендації EUISS були використані під час формування Стратегічного компаса 2022 року, що засвідчує важливість аналітичної підтримки у визначенні пріоритетів безпеки [30].

Висновки до розділу 1

Можна стверджувати, що зовнішня політика Європейського Союзу являє собою складний багаторівневий феномен, сутність якого полягає у поєднанні інтересів держав-членів із колективною волею наднаціональних інститутів. Вона виконує ключові функції, зокрема забезпечення стабільності регіонального середовища, просування цінностей демократії та верховенства права, а також зміцнення позицій ЄС як глобального актора. Водночас вона спрямована на формування безпечного міжнародного порядку та ефективне реагування на сучасні виклики, від міграційних криз до гібридних загроз. Саме тому зовнішня політика Союзу має як нормативний, так і стратегічний виміри, що дозволяє ЄС поєднувати інтереси безпеки з гуманітарними й економічними пріоритетами.

Розвиток зовнішньополітичного курсу ЄС пройшов кілька етапів, і кожен з них істотно трансформував механізми ухвалення рішень та ступінь автономності Союзу на міжнародній арені. Спочатку, на етапі Європейського політичного співтовариства та Європейського співтовариства, зовнішня політика будувалася на переважно міжурядових формах координації. Проте вже Маастрихтський договір 1992 року заклав підвалини Спільної зовнішньої та безпекової політики, що стало якісним зрушенням у напрямі централізації.

Лісабонський договір 2009 року, у свою чергу, надав ЄС інституційного ядра, створивши посаду Верховного представника та дипломатичну службу, Європейську службу зовнішніх дій. Таким чином, еволюція політики супроводжувалася поступовим посиленням здатності ЄС діяти як єдиний суб'єкт міжнародних відносин.

Разом із тим інституційні механізми формування і реалізації зовнішньої політики ЄС сьогодні ґрунтуються на взаємодії Європейської ради, Ради ЄС, Європейської комісії та ЄСЗД, що забезпечує баланс між політичним керівництвом і технічно-дипломатичною реалізацією. Хоча рішення у сфері зовнішньої політики нерідко ухвалюються консенсусом, що уповільнює реакцію на кризи, водночас це гарантує легітимність та узгодженість дій. У підсумку зовнішня політика ЄС набуває дедалі більш системного й цілісного характеру, а її ефективність залежить від узгодженості інтересів держав-членів та здатності інституцій забезпечувати оперативне, стратегічно вивірене реагування на глобальні процеси.

РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ФРАНЦІЇ У ФОРМУВАННІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1. Еволюція зовнішньополітичної стратегії Франції в контексті європейської інтеграції

Еволюція зовнішньополітичної стратегії Франції в контексті європейської інтеграції становить багатовимірний і водночас динамічний процес, що від самого початку формування спільноєвропейського проєкту визначав зміст, темпи та пріоритети розвитку Європейського Союзу [38]. З огляду на те, що саме Франція разом із Німеччиною виступила одним із ключових архітекторів післявоєнної європейської системи, її зовнішньополітичний курс завжди був тісно пов'язаний із прагненням до стабільності, безпеки та прогресу на континенті. Водночас він еволюціонував від класичних підходів національного суверенітету до поступового визнання потреби у наднаціональних механізмах ухвалення рішень, поглибленої координації в галузі безпеки, економічного управління та стратегічного планування. Власне тому дослідження цієї еволюції дає можливість краще зрозуміти сучасну конфігурацію європейської політики, а також визначити, як Франція адаптує свої зовнішньополітичні інструменти до нових викликів, серед яких: глобальна конкуренція, гібридні загрози, посилення ролі Китаю та США, а також безпрецедентні наслідки російсько-української війни [11].

Перший етап еволюції французької зовнішньополітичної стратегії у європейському вимірі пов'язаний із періодом після Другої світової війни, коли необхідність відновлення континенту вимагала формування нової архітектури колективної безпеки. Франція, усвідомлюючи власні обмежені ресурси й залежність від зовнішньої підтримки, насамперед американської, зробила ставку на європейську інтеграцію як інструмент модернізації економіки та водночас засіб збереження геополітичної ваги [27]. Тому не випадково вона стала одним із ініціаторів створення Європейського об'єднання вугілля і сталі (1951 р.) та Європейського економічного співтовариства (1957 р.). Ці перші

інтеграційні утворення заклали основу для переходу від рівня суто міждержавної координації до наднаціонального управління. Прикладом структурної зміни, що значно вплинула на Францію, є запровадження єдиної сільськогосподарської політики у 1962 році, завдяки якій французькі аграрії отримали стабільні механізми підтримки, а Париж – додатковий вплив на формування загальноєвропейської економічної політики. У 1960-х роках французький підхід до європейської інтеграції набув специфічних рис, зумовлених лідерством Шарля де Голля. Його концепція «Європи вітчизн» передбачала збереження максимально широкого національного суверенітету та протидію надмірному посиленню наднаціональних інституцій [52]. Разом із тим, де Голль підтримував розвиток Європейського співтовариства як платформи для стратегічної автономії від США, вбачаючи в Європі самодостатній полюс світової політики. Показовим у цьому відношенні є «політика порожнього крісла» 1965–1966 років, коли Франція блокувала роботу ради міністрів, протестуючи проти розширення повноважень Єврокомісії. Зрештою цей конфлікт завершився Люксембурзьким компромісом, що закріпив право вето у стратегічно важливих питаннях і тимчасово зміцнив міждержавний характер співтовариства.

Наступні десятиліття стали часом поступового переосмислення ролі Франції у європейському проєкті. У 1980-1990-х роках, коли розпочалися процеси поглиблення інтеграції та підготовка до створення Європейського Союзу, французькі лідери дедалі більше визнавали необхідність зміцнення наднаціональних механізмів, особливо в економічній та валютній сферах. Історичним кроком стало підписання Маастрихтського договору у 1992 році, який заснував ЄС і започаткував проєкт економічного й валютного союзу [37]. Франція активно підтримувала створення євро, розраховуючи, що спільна валюта не лише стримає домінування німецької марки, але й сприятиме зміцненню глобальної конкурентоспроможності Європи. З початку 2000-х років Франція стала одним із ключових рушіїв формування Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС (CFSP) і, особливо, Спільної політики

безпеки та оборони (CSDP) [20]. Власне завдяки її активній дипломатії у 1999 році ЄС створив власні військові сили швидкого реагування, а у 2003 році провів перші операції під проводом Союзу в Македонії та Боснії і Герцеговині. Ці дії засвідчили прагнення Франції зміцнити автономний потенціал ЄС у сфері безпеки, що мало зменшити залежність від НАТО [17].

Починаючи з 2017 року, президент Е. Макрон зробив поняття «європейського суверенітету» чи «стратегічної автономії» центральним елементом французької зовнішньополітичної доктрини [13]. У своїй промові у Сорбонні (2017 р.) він наголосив, що Європа повинна володіти здатністю самостійно ухвалювати рішення у військовій, цифровій, енергетичній та зовнішньополітичній сферах. У цьому контексті Франція активно просуває ідею розвитку спільних оборонних спроможностей, включно з Європейською ініціативою втручання (EI2) [41]. Як свідчить приклад операцій на Сахелі (2013-2022 рр.), Париж очікує, що ЄС має відігравати більш проактивну роль у стабілізації сусідніх регіонів. Російсько-українська війна, що розгорнулася у 2014 році та набула тотального характеру після 24 лютого 2022 року, стала ключовим фактором трансформації зовнішньополітичної стратегії Франції у європейському контексті [78]. Франція, яка раніше активно виступала за переговорний формат і підтримувала мінські угоди, після 2022 року переорієнтувалася на політику стримування Москви та підтримку України. Показовим прикладом є постачання Україні артилерійських систем CAESAR, систем ППО та іншого озброєння [3]. Крім того, Париж активно підтримував надання Україні статусу країни-кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 року [80].

У ширшому контексті російсько-українська війна прискорила реалізацію французької концепції стратегічної автономії ЄС [46]. Франція активно підтримує ініціативи щодо створення спеціальних інструментів фінансування оборони, таких як Європейський механізм підтримки миру (EPF). Таким чином, Париж поступово формує нову модель європейської солідарності, що поєднує політичні, військові та економічні інструменти [5]. Варто також

відзначити, що у сучасних умовах Франція приділяє особливу увагу зміцненню проєвропейської ідентичності серед держав-членів, розуміючи, що єдність ЄС часто залежить від здатності Парижа та Берліна виробляти спільні позиції [38]. Попри періодичні суперечності між Францією та Німеччиною, зокрема щодо ядерної енергетики чи оборонної промисловості, обидві країни залишаються основними стовпами європейської інтеграції. Прикладом такої взаємодії є спільний документ 2023 року щодо реформування ЄС, який наголошує на необхідності зниження залежності Європи від зовнішніх акторів і водночас передбачає адаптацію європейських інституцій до можливого розширення на Балкани, Молдову та Україну. Окремо слід наголосити, що французька зовнішньополітична стратегія у контексті європейської інтеграції також охоплює такі сфери, як енергетична безпека, кліматична політика та цифровий суверенітет. Наприклад, Франція активно підтримує розвиток атомної енергетики як одного з ключових елементів енергетичного переходу ЄС, підкреслюючи необхідність збереження технологічної автономії в ядерному секторі [41]. У цифровій сфері Париж виступає за посилення регуляцій для глобальних технологічних корпорацій, що має на меті захистити європейський інформаційний простір від зовнішніх впливів. Водночас Франція просуває законодавчі ініціативи, спрямовані на формування єдиного цифрового ринку, як-от Digital Services Act і Digital Markets Act [14].

У цьому контексті особливої уваги заслуговує питання, яким чином Франція вибудовує баланс між власними геополітичними амбіціями та необхідністю колективних рішень у межах ЄС. З одного боку, французька політична еліта традиційно прагне зберегти статус країни як глобального актора, здатного впливати на світову політику автономно. Ця амбіція коріниться у післявоєнній доктрині «величі» Франції, що передбачала активну дипломатію, наявність ядерного потенціалу & розгалужену мережу партнерств у франкофонному просторі [58]. З іншого боку, поступове посилення наддержавних елементів у структурі ЄС змушує Париж дедалі більше орієнтуватися на спільні механізми ухвалення рішень. Саме тому французькі

лідери постійно наголошують на потребі реформувати Європейський Союз так, щоб останній залишався ефективним інструментом реалізації стратегічних пріоритетів Франції, не нівелюючи при цьому демократичні принципи та баланс сил між державами-членами [37]. Цей пошук балансу особливо актуалізувався у світлі глобальних трансформацій останнього десятиліття. Конкуренція між США та Китаєм, зростання ролі Індії, посилення нестабільності у регіоні Близького Сходу, а також криза багатосторонніх інститутів змушують Францію переосмислювати традиційні інструменти зовнішньої політики. У цьому напрямі характерною є ідея «європейської потуги», яку французький політик активно просуває з початку 2020-х років [11]. Завдяки цій концепції Париж намагається зробити Європейський Союз самостійним суб'єктом глобального управління, здатним відповідати на виклики без прямої залежності від США. Наприклад, у сфері оборони Франція наполягає на збільшенні інвестицій у власні військові спроможності ЄС, зокрема у створення спільних військових штабів, розширення виробництва боєприпасів та модернізацію оборонно-промислового комплексу [7].

Водночас французька зовнішньополітична стратегія далека від однорідності. У ній присутні як чітко проєвропейські елементи, так і залишки голлістської традиції, що інколи вступають у суперечність. Так, Франція визнає важливість НАТО як ключового інструменту трансатлантичної безпеки, але водночас неодноразово критикує Альянс за надмірну орієнтацію на інтереси США. Найгучнішим прикладом стала заява Е. Макрона у 2019 році про «мозкову смерть НАТО», яка спричинила резонансну дискусію щодо майбутнього трансатлантичного партнерства [52]. Проте після початку повномасштабної війни в Україні французька риторика зазнала змін: Париж визнав важливість НАТО для гарантування безпеки Європи, але все одно продовжує наполягати на розвитку власних оборонних механізмів ЄС, які б доповнювали діяльність Альянсу, а не замінювали його [78]. Поряд із безпековим виміром ключовим напрямом сучасної французької зовнішньополітичної стратегії у межах ЄС залишається економічна політика.

Париж активно підтримує посилення регуляторної ролі Європейського Союзу в глобальній економіці, зокрема у сфері цифрових технологій, кліматичної політики та промислового розвитку. Наприклад, саме Франція була одним із основних лобістів прийняття Європейського закону про клімат (2021 р.), який передбачає досягнення кліматичної нейтральності ЄС до 2050 року [23]. У свою чергу, у цифровому секторі Париж виступає за обмеження впливу транснаціональних корпорацій, насамперед американських технологічних гігантів. Запровадження «цифрового податку» у Франції, яке викликало різку реакцію США, стало показовим прикладом прагнення Парижа захистити європейський цифровий простір та підтримати розвиток власних компаній.

Однак чи не найважливішою характеристикою сучасного французького стратегічного курсу є його адаптивність до криз. COVID-19, криза енергетичних ринків, агресія Росії проти України та економічні наслідки глобальних трансформацій змусили Францію змінювати тактику, але не стратегічну мету [46]. Сьогодні ця мета полягає у зміцненні європейської інтеграції через реформування інституцій, поглиблення оборонної співпраці, підтримку інноваційного розвитку, модернізацію економіки та посилення ролі ЄС у світовій політиці. Яскравим прикладом такої адаптації є ініціатива Макрона щодо Європейського політичного співтовариства (ЄПС), створеного у 2022 році [80]. Франція також активно бере участь у формуванні політики розширення ЄС, що має безпосереднє значення для України. Ще у 2000-х роках Париж ставився до розширення обережно, побоюючись надмірної інституційної фрагментації. Проте з початком російської агресії французька позиція суттєво змінилася [10]. Зокрема, Франція підтримала надання Україні статусу кандидата у 2022 році, одночасно підкресливши необхідність внутрішньої реформи Європейського Союзу. Це свідчить про еволюцію французької стратегії від стриманого підходу до визнання геополітичної важливості розширення [64].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що еволюція зовнішньополітичної стратегії Франції в контексті європейської інтеграції – це не лінійний, а

складний процес, позначений постійною взаємодією між національними інтересами, глобальними викликами та внутрішньою логікою розвитку Європейського Союзу. Сучасний етап розвитку французької стратегії характеризується синтезом голлістської традиції та проєвропейського прагматизму. Франція продовжує позиціонувати себе ініціатором, модернізатором та захисником європейського проєкту, усвідомлюючи, що її власна роль у світовій політиці залежить від сили, єдності та стратегічної автономії Європейського Союзу. Цей процес ще далекий від завершення, але вже сьогодні очевидно, що подальший розвиток ЄС значною мірою залежатиме від здатності Франції формувати креативні політичні рішення, підтримувати партнерів, реагувати на нові загрози та водночас працювати над зміцненням внутрішньої згуртованості європейського континенту.

2.2. Інструменти впливу Франції на формування зовнішньої політики Європейського Союзу

Франція протягом десятиліть залишається однією з центральних рушійних сил європейської інтеграції й, відповідно, однією з держав, що найбільш активно впливають на формування зовнішньої політики Європейського Союзу [38]. Її вплив, безумовно, не обмежується формальними інституційними механізмами, адже він охоплює значно ширшу сукупність інструментів, від дипломатичних та військових до економічних, культурних, нормативних та ідеологічних [14]. Зрештою, саме Франція разом із Німеччиною вважається «двигуном» європейської інтеграції, проте у сфері зовнішньої політики її внесок має низку унікальних рис, що суттєво вирізняють цю державу серед інших членів ЄС. Саме тому аналіз інструментів впливу Франції на формування зовнішньої політики Європейського Союзу дає змогу зрозуміти, як формується стратегічна автономія ЄС, яким чином розподіляються ролі усередині спільноти, а також які підходи сьогодні визначають майбутній курс європейської дипломатії [11].

Передусім слід відзначити інституційно-політичні механізми впливу Франції (Таблиця 2.1.). Як одна з найбільших країн-членів ЄС, держава активно використовує свою вагу в Європейській раді – ключовому органі визначення стратегічних напрямів політики, включно із зовнішньою. Наприклад, у періоди головування у Раді ЄС (останнє з яких відбулося у першій половині 2022 року) Франція просуvalа концепцію «європейського суверенітету», наголошуючи на необхідності зміцнення оборонної спроможності та геополітичної незалежності Євросоюзу [19]. Цей підхід, уперше проголошений президентом Емманюелем Макроном у промові в Сорбонні у 2017 році, поступово став одним із головних ідеологічних орієнтирів для формування зовнішньополітичних позицій ЄС [13]. Ба більше, саме французькі ініціативи щодо створення Європейського оборонного фонду, PESCO та зміцнення оперативних можливостей ЄС стали ключовими напрямками трансформації спільної політики безпеки та оборони [30]. Разом із тим важливо розуміти, що інституційний вплив Франції не вичерпується лише роллю у формальних структурах. Франція активно формує порядок денний через неформальні механізми, зокрема через «Веймарський трикутник» (Франція-Німеччина-Польща), формат Франція-Італія-Іспанія, а також через регулярні двосторонні консультації з Брюсселем [52]. Наприклад, під час кризи у Лівані 2020 року саме Франція організувала міжнародну конференцію на підтримку країни і фактично координувала позицію ЄС, пропонуючи власне бачення політичної стабілізації. Така дипломатична гнучкість дозволяє їй діяти в умовах, коли загальні механізми ЄС можуть бути повільними або заблокованими через різні позиції держав-членів.

Таблиця 2.1.

**Інструменти впливу Франції на формування зовнішньої політики
ЄС**

Категорія інструменту	Зміст та механізми впливу	Приклади реалізації
1. Інституційно-політичні інструменти	Активна роль у Європейській раді, Раді	Головування Франції у Раді ЄС (2022);

	ЄС, Європейській службі зовнішніх дій; формування порядку денного; просування власних стратегічних концепцій.	просування концепції «європейського суверенітету»; участь у «Веймарському трикутнику».
2. Дипломатичні інструменти	Медіація конфліктів, двосторонні та багатосторонні переговори, формування європейських позицій щодо глобальних криз.	Нормандський формат; дипломатичні ініціативи щодо Лівану (2020); переговори щодо Іранської ядерної угоди.
3. Військово-оборонні інструменти	Використання військових спроможностей, участь у місіях стабілізації, просування європейської оборонної інтеграції.	Операції «Сервал» і «Бархан» у Сахелі; просування PESCO; підтримка Європейського оборонного фонду; участь у EU Military Assistance Mission для України.
4. Економічні та енергетичні інструменти	Роль однієї з найбільших економік ЄС; вплив на торговельну політику; просування атомної енергетики; захист стратегічних секторів.	Включення атомної енергетики до «зеленої таксономії» ЄС (2022); критика інвестиційної угоди ЄС–Китай; підтримка протекціоністських заходів у торгівлі.
5. Нормативно-правові інструменти	Розробка ініціатив у сферах цифрової безпеки, контролю озброєнь, прав людини; вплив на регуляторну політику ЄС.	«Парижський заклик до довіри та безпеки в кіберпросторі» (2018); формування засад DSA та DMA; участь у санкційній політиці ЄС щодо РФ.
6. Культурно-ціннісні та ідеологічні інструменти («м'яка сила»)	Поширення французької мови, культури, освітніх програм; вплив через Франкофонію; формування ціннісних орієнтирів.	Діяльність Інститутів Франсез; просування культурного різноманіття в політиках ЄС; програми France Alumni.

7. Інструменти розвитку та гуманітарної політики	Використання AFD, участь у проєктах розвитку, формування європейської політики «Глобального порталу».	Проєкти AFD у Сенегалі, Мадагаскарі; інтеграція французьких моделей розвитку у програми ЄС.
8. Цифрові та кіберінструменти	Регуляція великих цифрових платформ; просування концепції цифрового суверенітету; захист інформаційного простору ЄС.	Ініціативи проти дезінформації; вплив на створення європейських хмарних технологій (Gaia-X).
9. Регулярна участь у глобальних інституціях	Використання статусу постійного члена Радбезу ООН; формування загальноєвропейських позицій на глобальному рівні.	Позиції Ради Безпеки щодо Сирії, Ірану, Сахелю; координація з ЄС у питаннях міжнародного права.
10. Інтелектуально-концептуальні інструменти	Формування стратегічних підходів, концепцій і дискурсів зовнішньої політики ЄС через наукові та аналітичні центри.	Концепції «стратегічної автономії» та «європейського суверенітету», розроблені IFRI, ENA, Sciences Po.

Проте інституційно-дипломатичні механізми – лише один вимір впливу. Інший важливий інструмент – військово-оборонний. Франція, єдина ядерна держава в Європейському Союзі після Brexit, володіє повноцінними глобальними військовими можливостями, що неминуче підсилюють її авторитет та позиції в межах ЄС [17]. Серед прикладів можна навести операції в Сахелі (операції «Сервал» та «Бархан»), у межах яких Франція протягом тривалого часу фактично забезпечувала стабільність у регіоні Сахаро-Сахельської зони. Хоча ці операції не завжди виконувалися під прапором ЄС, їхній стратегічний ефект — стримування терористичних загроз, контроль міграційних потоків, протидія організованих злочинності — напряду впливав на зовнішню політику Євросоюзу, а сам ЄС був змушений адаптувати свої інструменти стабілізаційної політики відповідно до французької моделі дій

[66]. У ширшому сенсі французька військова спроможність дозволяє державі просувати більш амбітні ідеї щодо стратегічної автономії Європи, зокрема підсилення оборонної індустрії, створення сил швидкого розгортання ЄС та поступову диверсифікацію залежності від НАТО [57]. Звичайно, ці ініціативи часто викликають занепокоєння серед країн Центральної та Східної Європи, які традиційно покладаються на США, проте вони значною мірою визначають парадигму загальноєвропейських дебатів про безпеку.

Третій важливий інструмент впливу – економічно-енергетичний (Таблиця 2.1.). Франція, маючи одну з найбільших економік Європи, активно формує зовнішньоекономічні пріоритети ЄС, зокрема у сфері торгівлі, інвестицій та енергетичної політики. Наприклад, Франція послідовно просуває інтереси власного атомного сектору, що має суттєві наслідки для політики ЄС, адже питання визнання атомної енергетики «зеленою» в межах таксономії ЄС стало основою складних внутрішніх дискусій. Завдяки французькому впливу Європейська комісія у 2022 році включила атомну енергетику до переліку сталих технологій, попри опір Австрії, Німеччини та Люксембургу [5]. Таким чином Франція використовує свою економічну вагу для формування регулятивних рішень, які мають довгостроковий вплив на зовнішньополітичний курс ЄС, зокрема в питаннях енергетичної дипломатії. До того ж Франція відіграє важливу роль у визначенні торговельної політики ЄС. Вона часто підтримує більш протекціоністські підходи, виступає за захист стратегічних секторів та за необхідність встановлення рівних умов торгівлі із зовнішніми партнерами. Наприклад, Франція різко критикувала угоду про створення інвестиційного пакту між ЄС та Китаєм у 2020 році, наголошуючи на проблемах прав людини в Сіньцзяні, нерівному доступі до китайського ринку та ризиках стратегічної залежності [20].

Окрему увагу слід приділити культурно-ціннісному виміру впливу Франції, який часто є менш очевидним, але не менш значущим. Франція активно використовує механізми «м'якої сили» через світову мережу Інститутів Франсез, Франкофонію, програми культурних обмінів, освітню

дипломатію та підтримку французької мови як однієї з основних робочих мов ЄС [9]. Культурний вплив дозволяє Франції не лише зміцнювати власний імідж, а й формувати загальноєвропейські ціннісні орієнтири, які у підсумку транслиуються у зовнішньополітичні позиції ЄС.

Серед інших важливих інструментів варто відзначити нормативно-правовий вплив Франції. Французька дипломатична школа традиційно вирізняється прихильністю до міжнародного права та дуалістичних підходів до регулювання міжнародних відносин. Франція часто виступає ініціатором європейських резолюцій, стратегій, декларацій, зокрема щодо контролю над озброєннями, протидії тероризму, зміцнення кібербезпеки та регулювання цифрового простору [6]. Так, ініціативи щодо боротьби з дезінформацією («Парижський заклик до довіри та безпеки у кіберпросторі», 2018) стали основою для подальших політик ЄС, включно з Актом про цифрові послуги (DSA) та Актом про цифрові ринки (DMA).

Не менш важливою складовою французького впливу є участь у врегулюванні міжнародних конфліктів. Франція виступає одним із ключових дипломатичних акторів, що формують позицію ЄС у таких регіонах, як Близький Схід, Північна Африка, Західний Балканський регіон та, безумовно, Східна Європа. Важливо згадати участь Франції у Нормандському форматі щодо врегулювання російсько-українського конфлікту. Після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році Франція стала однією з держав, які активно підтримували санкційну політику ЄС, просували ідею посилення військової допомоги Україні, а також брали участь у створенні місії EU Military Assistance Mission для навчання українських військових [3]. Водночас французький вплив нерідко супроводжується суперечностями. Деякі держави ЄС, особливо Польща та країни Балтії, критикують Францію за надмірну схильність до стратегічної автономії, яка на їхню думку, може послабити трансатлантичні зв'язки [10]. Інші закидають Франції недостатньо жорстку позицію щодо Росії у попередні роки або надмірний акцент на африканському напрямі. Проте, незважаючи на суперечності, французькі

підходи все одно залишаються одними з найвпливовіших у межах загальноєвропейської дискусії [14].

Крім зазначених інструментів, важливо згадати про інтелектуально-концептуальний вплив Франції. Французькі аналітичні центри, дипломатичні школи і академічні інститути, наприклад, Інститут міжнародних відносин IFRI, Національна школа адміністрації (ENA), Інститут політичних досліджень Sciences Po, формують покоління європейських дипломатів і аналітиків, задаючи інтелектуальні рамки, у яких розглядаються питання зовнішньої політики ЄС [37]. Наприклад, концепції «Європи оборони», «стратегічної автономії», «європейського суверенітету» активно генеруються саме французькими експертними середовищами й поступово інтегруються у політичний дискурс ЄС [11; 13]. Продовжуючи, доцільно зосередити увагу на тому, як саме Франція перетворює свої традиційні історичні ролі на сучасні зовнішньополітичні інструменти впливу. Адже кожен із них не просто працює окремо, вони структурно поєднані у взаємопідсилюючий механізм, що дозволяє Франції системно формувати європейський зовнішньополітичний вектор [14].

Одним із таких інструментів є лідерство Франції у питаннях стратегічного планування та формування довгострокових зовнішньополітичних доктрин Європейського Союзу. Париж традиційно виступає ініціатором стратегічних рефлексій, які надалі визначають бачення ЄС щодо глобальних процесів. Так, у період підготовки та ухвалення «Стратегічного компасу ЄС» (2022) французькі ідеї щодо необхідності посилення оперативної мобільності, розвитку сил реагування та диверсифікації оборонних партнерств були ключовими [30]. Хоча документ виник у складному контексті, на тлі російського вторгнення в Україну, його концептуальна основа багато в чому спиралася на довгострокові французькі ідеї про необхідність автономії та самодостатності Європи [46].

Ще одним важливим напрямом впливу Франції є її активна дипломатія в рамках багатосторонніх інституцій, що мають тісний зв'язок зі спільною

зовнішньою політикою ЄС, передусім у межах ООН. Франція як постійний член Ради Безпеки ООН має унікальний інструмент, який не має жодна інша країна ЄС: право вето та можливість формувати порядок денний глобальної безпеки [37]. Наприклад, щодо іранської ядерної програми Франція відіграла ключову роль у переговорах та була однією з найбільш жорстких сторін, відстоюючи необхідність контролю та інспекцій [75].

Дещо окремо стоїть використання Францією інструментів гуманітарного та розвитку допомоги. Французька агенція розвитку (AFD) є однією з найбільших європейських інституцій, що працюють у країнах Африки, Азії, Латинської Америки [60]. Багато її програм тісно пов'язані з пріоритетами зовнішньої політики ЄС і фактично стають лабораторіями, де відпрацьовуються моделі співпраці, що потім масштабуються на рівні всього Євросоюзу. Наприклад, французькі програми розвитку на Мадагаскарі або в Сенегалі були інтегровані у ширші програми ЄС у рамках «Глобального порталу» [31]. Варто також зазначити, що Франція активно застосовує інструменти економічного регулювання, які нерідко стають основою європейських зовнішньополітичних рішень. Йдеться про механізми експортного контролю, санкційні режими та регулювання критично важливих секторів. Саме ця модель стала основою для ухвалення ЄС у 2019 році механізму скринінгу прямих іноземних інвестицій, який сьогодні активно використовується у відносинах із Китаєм та іншими державами [65]. Франція суттєво впливає й на цифрову та кіберполітику ЄС. У контексті інформаційних війн та гібридних загроз Париж наполягає на жорсткій регуляції цифрових платформ, соціальних мереж, компаній Big Tech. Саме французькі ініціативи зумовили потребу в ухваленні згаданих DSA та DMA, які стали важливими складовими зовнішньої політики ЄС [26]. Крім того, Франція активно просуває концепцію «цифрового суверенітету», що полягає у зміцненні європейських хмарних технологій, локалізації даних та зменшенні залежності від американських та китайських техногігантів [17].

Не менш важливим є внесок Франції у формування регіональної політики ЄС, зокрема щодо Африки та Середземноморського регіону. Париж історично має тісні зв'язки з державами Північної та Західної Африки, що дає йому унікальні можливості впливати на політику ЄС у цих регіонах [35]. Наприклад, саме французький досвід у сфері протидії тероризму, стабілізаційних місій та підтримки державного управління визначив логіку програм ЄС у Малі, Чаді, Нігері. Аналогічно, «Союз для Середземномор'я», створений у 2008 році з ініціативи тодішнього президента Ніколя Саркозі, став важливим інструментом розвитку регіональних партнерств у рамках європейської зовнішньої політики [31].

Однак, попри очевидні можливості впливу, Франція одночасно стикається з низкою викликів. По-перше, внутрішні розбіжності всередині ЄС нерідко обмежують французькі зовнішньополітичні амбіції [59]. По-друге, Франція інколи зіштовхується з критикою за надмірний акцент на власних глобальних інтересах, що може створювати враження, ніби Париж використовує ЄС як платформу для реалізації національних амбіцій [64]. Утім, попри ці виклики, Франція зберігає здатність до інноваційного мислення та створення стратегічних ініціатив, що згодом стають європейськими [52]. Загалом можна стверджувати, що інструменти впливу Франції на формування зовнішньої політики Європейського Союзу є багаторівневими, адаптивними та ефективними. Франція виступає не просто активним учасником, а фактичним стратегічним модератором європейської зовнішньополітичної динаміки [14]. Саме тому подальше вивчення французьких підходів дозволяє краще зрозуміти логіку сучасної європейської зовнішньої політики, її пріоритети, суперечності та потенційні траєкторії розвитку.

У підсумку можна стверджувати, що Франція використовує багатовимірний комплекс інструментів: інституційних, військових, економічних, культурних, нормативних і концептуальних, для впливу на формування зовнішньої політики Європейського Союзу. Важливо, що ці інструменти взаємодіють між собою, формуючи цілісну стратегічну логіку,

спрямовану на посилення ролі Європи як автономного глобального актора. При цьому французькі ініціативи часто відображають не лише національні інтереси країни, але й ширшу європейську потребу у стратегічному мисленні, координації і здатності реагувати на виклики ХХІ ст., від енергетичної безпеки та кліматичних змін до кіберзагроз, міграційних криз та нових форм геополітичної конкуренції. Саме тому вплив Франції на формування зовнішньої політики ЄС є не просто значним, а структуроутворюючим, задаючи ритм і напрям європейській зовнішньополітичній еволюції.

2.3. Взаємодія Франції з інституціями ЄС у сфері зовнішніх відносин та безпеки

Французька взаємодія з інституціями Європейського Союзу у сфері зовнішніх відносин і безпеки демонструє складну й водночас цілеспрямовану систему політичної координації, що забезпечує не лише узгодженість рішень, але й формування стратегічних пріоритетів ЄС у мінливому міжнародному середовищі. Важливо підкреслити, що саме Франція традиційно виступає однією з найбільш активних держав-членів, які не лише користуються інституційними механізмами Союзу, а й безпосередньо впливають на їхній розвиток [14]. Як наслідок, її взаємодія з інституціями ЄС у сфері зовнішньої політики та безпеки відображає прагнення Парижа зміцнити стратегічну автономію ЄС, підвищити ефективність спільних оборонних ініціатив і посилити вплив Союзу на глобальній арені [11]. Втім, не менш важливо й те, що французькі інтереси нерозривно пов'язані зі збереженням стабільності в Європі, адже саме ЄС для Франції є ключовим простором формування безпекових пріоритетів, включно з протидією гібридним загрозам, міграційним кризам і впливу зовнішніх акторів, передусім Росії та Китаю. У цьому контексті взаємодія Франції з Європейською радою відіграє особливо важливу роль, оскільки саме цей інститут задає стратегічний напрям розвитку Спільної зовнішньої та безпекової політики (СЗПБ). Оскільки президенти Франції традиційно користуються значною вагою в рамках міжурядових

інституцій, їхній вплив позначається на узгодженні ключових рішень, включно з питаннями санкційної політики, реакцією ЄС на міжнародні конфлікти або визначенням напрямів співпраці з країнами-партнерами [52]. Наприклад, після початку широкомасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року саме Франція разом із Німеччиною виступила ініціатором низки консультацій, які лягли в основу шостого та сьомого пакетів санкцій ЄС. Хоча окремі країни-члени мали різні економічні інтереси, Париж наголошував на необхідності жорсткої й водночас стратегічно виваженої відповіді на агресію, що зумовило активне залучення Франції до переговорів у Європейській раді [78].

З іншого боку, значну увагу Франція приділяє взаємодії з Європейською комісією, яка відіграє важливу роль у формуванні інструментів зовнішньої дії, зокрема у сфері розвитку, гуманітарної допомоги, торгівлі та цифрової дипломатії. Власне, Франція активно підтримує розширення фінансових інструментів ЄС, таких як Європейський інструмент сусідства чи новий Інструмент сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва NDICI–Global Europe [60]. У цьому зв'язку варто згадати приклад спільної участі Франції та Європейської комісії у програмах розвитку в країнах Сахелю після 2014 року. Після операцій «Сервал» та «Бархан» Франція прагнула не лише військової стабілізації регіону, а й довгострокового розвитку місцевих громад. Комісія взяла на себе частину фінансових зобов'язань, спрямованих на боротьбу з бідністю, нерівністю та політичною нестабільністю, що засвідчило успішну синергію між національними та інституційними підходами.

Окрім цих двох ключових інституцій, особливе значення має співпраця Франції з Європейською службою зовнішніх дій (ЄСЗД). Ця структура, створена у 2011 році внаслідок Лісабонського договору, стала своєрідним центром координації дипломатичних і безпекових ініціатив. Французькі дипломати займають провідні позиції в ЄСЗД, що дозволяє країні ефективніше просувати власні зовнішньополітичні пріоритети [14]. Наприклад, французький вплив відчутно позначився на формуванні Стратегічного компаса ЄС, ухваленого у 2022 році, який визначив нові підходи до оборонної

співпраці, кібербезпеки, гібридних загроз і стратегічних партнерств [30]. У цьому документі присутні чіткі акценти на необхідності розвитку військової мобільності, формування сил швидкого реагування та розширення інвестицій у дослідження і технології, що відповідає довгостроковим інтересам Франції як провідного оборонного актора в Європі. Показовим прикладом такого впливу є й діяльність Франції у рамках Служби інструментів зовнішньої політики, особливо в питаннях військової підтримки партнерів ЄС. Після 2022 року Франція активно працювала над розширенням Європейського фонду миру, який фінансує військову допомогу Україні, Молдові та країнам Африки [3]. Важливо зазначити, що саме французькі пропозиції стали основою для збільшення загального бюджету фонду, адже Париж аргументував необхідність підвищення обороноздатності партнерів як ключового аспекту європейської безпеки.

Суттєвим компонентом взаємодії Франції з інституціями ЄС у сфері безпеки є її участь у діяльності Європейського оборонного агентства (ЄОА). Франція послідовно виступає за розвиток оборонно-промислової інтеграції в межах ЄС, наголошуючи на важливості створення конкурентоспроможного військово-промислового комплексу, який здатний зменшити залежність від третіх країн, зокрема США [17]. У межах ЄОА Франція активно просуває проєкти співпраці, зокрема в рамках Постійної структурованої співпраці (PESCO). Одним із таких проєктів є «Воєнна мобільність», спрямований на прискорення переміщення військ Європою, що набув особливої актуальності після початку війни в Україні [30]. У сфері врегулювання конфліктів Франція активно взаємодіє з ЄС у рамках Спільної політики безпеки та оборони (СПБО), беручи участь у цивільних та військових місіях. Наприклад, французькі військові та експерти неодноразово брали участь у місіях ЄС у Центральноафриканській Республіці (EUFOR RCA), Косово (EULEX Kosovo), а також в рамках операції «Іріні» у Середземному морі, яка спрямована на контроль за дотриманням ембарго на постачання зброї до Лівії [31].

Зрештою, співпраця Франції з Європейським парламентом також відіграє важливу роль, хоча цей інститут має радше консультативний, ніж виконавчий вплив на зовнішню політику. Тим не менше, французькі депутати, зокрема з групи «Renew Europe», активно виступають за реформу інституцій ЄС, розширення оборонних ініціатив та підвищення ефективності санкційних механізмів [73]. Варто також наголосити, що взаємодія Франції з інституціями ЄС охоплює не лише питання оборони, а й ширший контекст зовнішньополітичної координації. Зокрема, Франція активно використовує можливості Ради ЄС із закордонних справ для просування власних ініціатив щодо Африки, Близького Сходу та Індостанського регіону. Прикладом є французька стратегія Індостанського регіону, яку ЄС частково адаптував у 2021 році, враховуючи французькі пріоритети щодо свободи навігації, розвитку партнерств та протидії впливу Китаю [39].

У ширшому сенсі взаємодія Франції з інституціями ЄС у сфері безпеки й зовнішньої політики має подвійний характер. З одного боку, Париж використовує інституційні механізми для просування власних національних інтересів, зокрема у сферах оборонної автономії, регіональної безпеки та стратегічної стабільності. З іншого боку, Франція водночас підтримує інституційні зусилля ЄС, спрямовані на зміцнення європейської єдності, адже саме узгоджена позиція держав-членів забезпечує ефективність зовнішньої політики [57]. Крім того, важливо підкреслити, що взаємодія Франції з інституціями ЄС дедалі більше орієнтована на посилення внутрішньої стійкості Євросоюзу до зовнішніх загроз, що тісно пов'язано з розвитком інститутів стратегічної комунікації та протидії дезінформації. Франція неодноразово закликала до створення у рамках ЄС більш ефективних механізмів реагування на інформаційні атаки, спрямовані на підрив політичної єдності та громадської довіри в країнах-членах [30]. Особливо це стало очевидним після втручання Росії у президентські вибори у Франції 2017 року, що стимулювало Паризьку ініціативу щодо посилення кіберзахисту та співпраці з Європейською службою зовнішніх дій у сфері стратегічних

комунікацій. Також взаємодія Франції з інституціями ЄС проявляється у формуванні спільних санкційних механізмів проти держав і недержавних акторів, які становлять загрозу європейській стабільності [38]. Париж традиційно виступає прихильником жорстких, але водночас стратегічно виважених санкцій. Наприклад, Франція ініціювала розширення санкцій проти терористичних організацій на Близькому Сході та активізувала дискусії в Європейській раді щодо обмежувальних заходів проти режиму Башара Асада. У 2021–2023 роках Франція активно підтримувала санкційні пакети, спрямовані на протидію порушенням прав людини та зловживанням у сфері кібербезпеки, що в результаті сприяло включенню до санкційного списку низки фізичних і юридичних осіб, пов'язаних із кібератаками на урядові структури ЄС.

Показово, що Франція також бере активну участь у механізмах координації зовнішньої політики ЄС щодо третіх країн. Зокрема, у співпраці з Високим представником ЄС із закордонних справ і політики безпеки французька дипломатія сприяє розвитку партнерств ЄС із країнами Східного партнерства [10]. Важливо зазначити, що після 2022 року Франція посилила свою підтримку України, Молдови та Грузії в контексті їхніх євроінтеграційних прагнень [64]. Так, французькі дипломати брали участь у розробці річних програм підтримки реформ у цих країнах, у координації безпекової допомоги Україні, а також у створенні механізмів макрофінансової підтримки, які були реалізовані через Європейську комісію. Ці дії не лише підкреслюють стратегічне значення Східної Європи для ЄС, але й свідчать про прагнення Франції зміцнити роль Союзу як гаранта регіональної стабільності.

Водночас активна участь Франції у співпраці з інституціями ЄС у сфері зовнішніх відносин проявляється і в питаннях енергетичної безпеки, які в умовах глобальної конкуренції та геополітичної напруги мають першорядне значення. У 2022–2024 роках Франція відіграла ключову роль у переговорах щодо перегляду енергетичної стратегії ЄС, зокрема підтримавши ініціативи щодо зміцнення енергетичної автономії Союзу та зменшення залежності від

російських енергоносіїв [43]. Саме завдяки активній позиції Парижа було досягнуто домовленостей про спільне газове резервування та диверсифікацію джерел постачання, що в умовах війни в Україні стало важливим фактором стабільності європейських ринків. З іншого боку, Франція активно співпрацює з Європейською комісією у сфері розвитку атомної енергетики, просуваючи визнання ядерної енергії «зеленою» у рамках таксономії ЄС. Це дозволило залучити додаткові інвестиції у французькі ядерні програми та водночас зміцнити енергетичну безпеку всього Європейського Союзу [37]. Окремий аспект взаємодії стосується питань оборонної промисловості. Французькі політичні еліти традиційно підтримують ідею створення спільного європейського оборонного ринку, що сприяло запуску у 2017 році Європейського оборонного фонду [17]. Франція не лише активно бере участь у проєктах фонду, але й очолює деякі з них. Наприклад, французькі компанії є провідними у розробці систем штучного інтелекту для безпілотних платформ та інтегрованих систем протиракетної оборони в межах ініціатив ЄС. У 2023 році Франція також виступила з ініціативою створення спільної платформи виробництва боєприпасів для підтримки обороноздатності України, що було підтримано Європейським парламентом і Радою ЄС [7]. Цей приклад демонструє, як координація між Францією та інституціями ЄС перетворюється на практичні заходи з підвищення оборонних можливостей як окремих держав-членів, так і Союзу загалом.

Не менш важливою є взаємодія Франції з інституціями ЄС у сфері управління міграційною політикою та безпеки кордонів. Париж активно співпрацює з агентством Frontex, беручи участь у спільних операціях з охорони зовнішніх кордонів, а також підтримує зміцнення мандату агентства та збільшення його бюджету [12]. Зокрема, Франція долучалася до місій з протидії нелегальній міграції у Середземному морі, а також підтримала реформу Шенгенського кодексу, яка забезпечує більшу гнучкість у контролі кордонів у разі гібридних атак чи масових міграційних хвиль. У 2021–2022 роках Франція разом із Німеччиною ініціювала консультації щодо нового

Пакту про міграцію та притулок, спрямованого на створення більш ефективної системи розподілу відповідальності між державами-членами.

Загалом, взаємодія Франції з інституціями ЄС у сфері зовнішніх відносин і безпеки демонструє, що Париж уникає ролі пасивного учасника, натомість активно формуючи стратегічний порядок денний Союзу [14]. Франція розглядає інституції ЄС як інструмент посилення власної зовнішньої політики, але водночас – як засіб зміцнення європейської єдності та спроможності до колективних дій. У сучасному міжнародному середовищі, яке характеризується зростанням непередбачуваних загроз, технологічною конкуренцією та дестабілізаційними діями авторитарних держав, така взаємодія стає не просто бажаною, а критично необхідною. Водночас саме Франція, завдяки своїй історичній ролі в європейській інтеграції, політичній вазі та військово му потенціалу, здатна ініціювати нові формати співпраці та стати ключовим драйвером розвитку Спільної зовнішньої та безпекової політики [5].

Розглядаючи перспективи цієї взаємодії, варто зазначити, що Франція вже заклала підґрунтя для поглиблення співпраці з ЄС у довгостроковій перспективі. У французькій «Стратегії національної безпеки» 2022 року підкреслюється необхідність тіснішої координації з інституціями ЄС у питаннях протидії тероризму, кібербезпеки, енергетичної стійкості та розвитку інновацій у сфері оборони [57].

Зазначимо, що взаємодія Франції з інституціями ЄС у сфері зовнішніх відносин і безпеки є системним процесом, який поєднує міжурядові механізми, наднаціональні інструменти та дипломатичну координацію. За умов нових міжнародних викликів, зокрема війни Росії проти України, конкуренції з боку Китаю та загострення ситуації на Близькому Сході, саме від ефективності цієї взаємодії значною мірою залежить здатність Європейського Союзу виконувати роль глобального актора. У цьому контексті Франція виступає не лише як держава-член, а як стратегічний ініціатор, який формує рамки європейської політики, забезпечує її практичну реалізацію та сприяє

зміцненню оборонної та дипломатичної спроможності Європейського Союзу в сучасному міжнародному середовищі [46].

Висновки до розділу 2

Висновки демонструють, що еволюція зовнішньополітичної стратегії Франції в контексті європейської інтеграції є складним, багаторівневим процесом, у якому національні інтереси Парижа поступово поєднуються з колективними пріоритетами Європейського Союзу. З одного боку, Франція завжди прагнула зберігати власну автономію, зокрема у сфері безпеки та оборони, а з іншого, саме вона стала одним із ключових архітекторів європейського проєкту, послідовно наполягаючи на необхідності зміцнення СЕС, розширення інструментів спільної дипломатії та просування концепції «Європи, що захищає». Трансформація французької стратегії особливо помітна після підписання Маастрихтського договору, коли Париж почав цілеспрямовано формувати європейську ідентичність у зовнішніх справах, поєднуючи власну глобальну активність із новими можливостями інституційного впливу в межах ЄС.

Ключові інструменти впливу Франції на формування зовнішньої політики Європейського Союзу відображають її прагнення посилити роль ЄС як автономного міжнародного актора. Передусім ідеться про активну участь у нормотворчості, просування стратегічних ініціатив у межах Спільної зовнішньої та безпекової політики, а також лідерство у сфері оборонних програм – PESCO, Європейського фонду оборони, Стратегічного компасу. Франція, використовуючи власний дипломатичний потенціал, мережу посольств та багатосторонні формати взаємодії, сприяє узгодженню позицій держав-членів у питаннях санкційної політики, кризового реагування, енергетичної безпеки та відносин з ключовими глобальними акторами. Крім того, її вплив посилюється завдяки здатності ініціювати дискусії про стратегічну автономію, що визначає довгостроковий вектор розвитку ЄС.

Зрештою, взаємодія Франції з інституціями ЄС у сфері зовнішніх відносин та безпеки має системний і взаємодоповнювальний характер. Париж активно співпрацює з Європейською службою зовнішніх дій, Європейською Радою та Європейською комісією, забезпечуючи узгодженість між національними пріоритетами та спільними рішеннями. Саме завдяки цьому формується цілісна, більш послідовна й стратегічно спрямована зовнішня політика ЄС. Загалом Франція залишається однією з провідних сил, що задають динаміку інтеграційних процесів у сфері зовнішньої політики та безпеки, забезпечуючи баланс між амбіціями, відповідальністю та прагненням до посилення європейської суб'єктності на міжнародній арені.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ФРАНЦІЇ НА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЄС

3.1. Участь Франції у врегулюванні міжнародних конфліктів у межах політики ЄС

У сучасних умовах трансформації міжнародної системи Франція посідає одну з провідних позицій у врегулюванні міжнародних конфліктів у межах політики Європейського Союзу, оскільки поєднує історичний дипломатичний досвід, військовий потенціал та стратегічне бачення розвитку європейської безпеки. Її активність не є випадковою: вона впливає з прагнення посилити власну роль у світі, водночас формуючи ефективні механізми реагування на кризи на рівні ЄС. Саме тому французькі ініціативи часто стають стартовою точкою для багатосторонніх рішень, а участь Парижа у врегулюванні конфліктів набуває значення каталізатора загальноєвропейської стабільності. Зокрема, досвід Франції у миротворчій діяльності, спроможність швидко мобілізувати ресурси та, що важливо, її здатність виступати посередником у переговорах сприяють підвищенню ефективності Спільної політики безпеки та оборони ЄС. У цьому контексті особливої уваги заслуговує участь Франції у врегулюванні конфліктів в Африці, де країна історично зберігає значну політичну і гуманітарну присутність. Так, у рамках операцій ЄС французькі військові брали ключову участь у місії EUFOR Tchad/RCA (2008-2009), спрямованій на стабілізацію ситуації в східному Чаді та Центральноафриканській Республіці, де ескалація насильства створювала загрозу міжнародній безпеці. Завдяки активній позиції Франції ЄС зміг оперативно розгорнути військовий контингент, силами якого було забезпечено охорону біженців, гуманітарних коридорів і підтримку діяльності ООН [5]. Фактично Париж надав Євросоюзу можливість діяти як самостійний безпековий актор у кризовому регіоні, тоді як без його дипломатичного та військового внеску така операція навряд чи була б реалізована вчасно.

Не менш показовою є участь Франції в операції EUFOR Althea у Боснії і Герцеговині, яка з 2004 року замінила миротворчу місію НАТО. Французькі військові та експерти сприяли реалізації мандату ЄС щодо контролю за виконанням Дейтонських угод, зміцнення оборонних інституцій і реформування сектору безпеки країни. Внесок Франції допоміг Євросоюзу підтримувати довгострокову стабілізацію на Балканах, що є одним із ключових пріоритетів європейської зовнішньої політики. Поза межами безпосереднього застосування військової сили Франція активно включається у дипломатичні механізми врегулювання конфліктів, які формуються на рівні ЄС. Одним із найбільш знакових прикладів є її роль у Нормандському форматі, започаткованому у 2014 році для врегулювання російсько-українського конфлікту на Донбасі [75]. Хоча цей формат діяв поза рамками формальних структур ЄС, він де-факто доповнював політику Євросоюзу щодо підтримки територіальної цілісності України та запровадження санкцій проти Росії. Париж регулярно виступав ініціатором переговорних раундів між лідерами України, Німеччини та Росії, намагаючись балансувати між пошуком політичного компромісу й необхідністю зберегти принципи міжнародного права. Зокрема, зустріч у Парижі 9 грудня 2019 року, яка була першою після трирічної паузи, стала можливою саме завдяки дипломатичним зусиллям Франції. Хоча повного врегулювання конфлікту не вдалося досягти, участь Франції підкреслила її здатність формувати переговорні майданчики та сприяти діалогу, навіть за умов значної геополітичної напруги.

Важливо також зазначити, що французька дипломатія часто виступає каталізатором ініціатив ЄС у сфері запобігання конфліктів. Наприклад, після кризи у Малі у 2012 році саме Франція запропонувала активізувати політику ЄС щодо підтримки стабільності в Сахелі. Її участь у військових операціях Serval (2013) та Barkhane (2014-2022) створила передумови для розгортання європейських місій EUTM Mali і EUCAP Sahel Mali, які спрямовані на тренування сил безпеки, реформування армії та боротьбу з тероризмом [52]. Таким чином, французькі ініціативи сприяли появі комплексної стратегії ЄС у

Сахельському регіоні, що поєднує військові, цивільні та гуманітарні заходи. Водночас, роль Франції у врегулюванні міжнародних конфліктів не обмежується лише військовими або дипломатичними інструментами. Вона також активно просуває концепцію стратегічної автономії ЄС, яка передбачає здатність Євросоюзу реагувати на кризи без надмірної залежності від НАТО чи США [11]. Наприклад, президент Еммануель Макрон у своїх виступах 2017–2023 років неодноразово наголошував на необхідності формувати європейську оборонну ідентичність, яка дозволить ЄС діяти рішуче у випадку загроз міжнародній безпеці. Зокрема, ініціатива Європейської інтервенційної ініціативи (EI2), започаткована у 2018 році, передбачала створення коаліції європейських держав, готових оперативно реагувати на кризи як у Європі, так і поза її межами [24]. Хоч EI2 формально не є структурою ЄС, її стратегічні цілі повністю відповідають політико-безпековим пріоритетам Євросоюзу, а Франція фактично використовує її як інструмент формування колективної європейської відповідальності.

Крім того, Франція активно залучена до діяльності Європейської служби зовнішніх дій, зокрема в частині розвитку цивільних місій ЄС. Наприклад, французькі дипломатичні представники відігравали центральну роль у формуванні мандатів місій EUAM Ukraine, EULEX Kosovo, EUPOL COPPS (Палестинські території) та інших. Показовим у цьому контексті є внесок Франції у розбудову спроможностей України після початку повномасштабної російської агресії у 2022 році. На рівні ЄС Франція активно підтримала створення Європейської міжвідомчої місії з надання допомоги Україні (EUMAM Ukraine), яка спрямована на підготовку українських військових, зміцнення оборонних інституцій і підвищення стійкості держави [3].

Окремої уваги заслуговує гуманітарний вимір участі Франції у врегулюванні конфліктів у межах політики ЄС. Наприклад, під час сирійської кризи Франція виступила одним із найбільших донорів допомоги біженцям, а також підтримала програми ЄС щодо розподілу гуманітарних навантажень між державами-членами. Крім того, у межах ініціатив ЄС щодо протидії

нелегальній міграції вона брала участь у місії EUNAVFOR MED Sophia, спрямованій на боротьбу з торгівлею людьми в Середземному морі. Аналізуючи участь Франції у врегулюванні міжнародних конфліктів, слід також підкреслити її здатність поєднувати національні інтереси з загальноєвропейськими стратегічними цілями [14]. З одного боку, Франція прагне зміцнювати власну геополітичну вагу, зокрема утримуючи вплив у франкофонній Африці. З іншого боку, вона усвідомлює необхідність колективної відповідальності ЄС за міжнародну безпеку. Водночас важливо враховувати, що активна міжнародна присутність Франції у врегулюванні конфліктів не позбавлена викликів, які, зрештою, впливають і на політику ЄС у сфері безпеки. Наприклад, операції в Сахелі продемонстрували, що навіть значний військовий і дипломатичний потенціал Франції має обмеження, якщо не підкріплений довгостроковими політичними реформами та стійкими партнерськими відносинами з місцевими урядами [5].

Крім того, участь Франції у врегулюванні конфліктів у межах ЄС тісно пов'язана з розвитком коаліційного підходу в європейській зовнішній політиці. Так, досвід Косова, Афганістану, Малі, Лівану та Центральної Африки свідчить, що Париж здатний мобілізувати партнерів, коли існує потреба у швидкому реагуванні. Наприклад, у 2020 році Франція ініціювала створення Task Force Takuba – спеціального європейського формування для боротьби з тероризмом у Сахелі, у якому брали участь військові з Естонії, Чехії, Італії та інших країн ЄС [52]. Хоча проєкт надалі зазнав труднощів, його поява стала доказом того, що Франція може виступати рушієм колективних військових ініціатив, які функціонують паралельно або в координації з офіційними структурами ЄС. Не менш важливим є внесок Франції у зміцнення превентивної дипломатії ЄС [37]. Париж активно підтримує розвиток Європейського інструменту миру (2021), який дозволяє Євросоюзу фінансувати навчання, військове обладнання та підтримку партнерських держав у критичних регіонах. Після початку російської агресії проти України цей інструмент був використаний для надання Києву безпрецедентного обсягу

допомоги, і Франція входить до числа найбільших контрибуторів цих ресурсів [3]. Таким чином, французькі дипломатичні ініціативи формують не лише оперативний, а й інституційний фундамент для реагування ЄС на конфлікти. З огляду на це можна стверджувати, що Франція поєднує дві моделі участі у врегулюванні міжнародних конфліктів, національну та європейську, які взаємодоповнюють одна одну [14]. Національна модель передбачає використання власних військових структур, розвідувальних можливостей і дипломатичних каналів. Європейська ж модель ґрунтується на багатосторонності, інституційному регулюванні та спільному ухваленні рішень. Саме Франція часто ініціює синтез цих підходів, доводячи, що індивідуальні стратегічні спроможності держави можуть ефективно підсилювати механізми ЄС [52].

Ще одним визначальним інструментом, через який Франція впливає на врегулювання конфліктів, є її участь у формуванні правових рамок ЄС у сфері безпеки. Наприклад, у процесі вдосконалення санкційних механізмів проти держав, що порушують міжнародне право, Франція послідовно підтримувала ідею їхнього розширення та адаптації [6]. Вона була серед тих, хто наполягав на запровадженні санкцій ЄС проти Росії після 2014 року та подальшому їх посиленні після 2022 року, підкреслюючи, що дотримання норм міжнародного права є основою довгострокової стабільності. Крім того, Франція активно формує дискурс ЄС щодо реформування системи ООН. Париж наполягає, що Євросоюз має виступати єдиним голосом у питаннях врегулювання конфліктів, а роль Європи у миротворчих операціях ООН має бути посилена. Як постійний член Ради Безпеки ООН Франція використовує свій статус для просування позицій ЄС, сприяючи визнанню його рішень і принципів на глобальному рівні [38]. Наприклад, у процесі ухвалення резолюцій щодо Лівії та Сирії французька дипломатія неодноразово координувала позиції ЄС, посилюючи їхній вплив у міжнародних інституціях.

Важливо також зважати на гуманітарно-правовий аспект участі Франції у врегулюванні конфліктів. Париж систематично підтримує програми ЄС у

сфері захисту прав людини, реінтеграції постконфліктних суспільств і боротьби з радикалізацією [60]. Зокрема, Франція значною мірою фінансувала діяльність Європейського фонду для демократії, який реалізовує програми підтримки громадянського суспільства у країнах, охоплених конфліктами або авторитарними режимами. У такий спосіб французькі ініціативи сприяють усуненню структурних причин конфліктності, що є фундаментальним елементом політики ЄС у сфері стабілізації. Окрім того, Франція активно включена у цифровий вимір врегулювання конфліктів. У межах протидії інформаційним кампаніям, дезінформації та кібератакам вона співпрацює з ЄС у розробленні стратегій кіберстійкості, що відіграють важливу роль у конфліктних регіонах [7]. Так, після 2022 року Франція підтримала ініціативи ЄС щодо зміцнення кіберзахисту України, зокрема через участь у фінансуванні та реалізації програм, спрямованих на захист критичної інфраструктури від російських атак.

У ширшій перспективі активність Франції у врегулюванні міжнародних конфліктів формує своєрідний стандарт поведінки для інших європейських держав [5]. Її готовність брати на себе відповідальність, забезпечувати логістичні, військові та дипломатичні ресурси стимулює інші країни ЄС до більшої участі у спільних операціях. Наприклад, після ініціатив Франції щодо операцій у Сахелі та Центральній Африці низка держав ЄС, серед яких Швеція, Данія та Норвегія, активізували свою участь у спільних місіях. Таким чином, Франція сприяє не лише врегулюванню конкретних конфліктів, але й загальному посиленню європейських безпекових спроможностей. Поступово формується тренд, за якого Франція виступає одним із головних архітекторів політики ЄС у сфері кризового управління [20]. Її ініціативи визначають стратегічні пріоритети Євросоюзу, включно з підтримкою партнерських країн, реформуванням інструментів гуманітарної допомоги та розширенням військових можливостей. Саме Франція, наприклад, наполягала на тому, що ЄС має відігравати помітнішу роль у Східному Середземномор'ї та Північній Африці, де тривають затяжні конфлікти, пов'язані з війною у Лівії,

напруженістю у відносинах між Грецією та Туреччиною, а також проблемами нелегальної міграції.

У висновку зазначимо, що участь Франції у врегулюванні міжнародних конфліктів у межах політики ЄС характеризується комплексністю, послідовністю та широким спектром інструментів: від військової і цивільної присутності до дипломатичних ініціатив і гуманітарних програм. Її активність не лише підсилює ефективність європейської політики безпеки, але й створює умови для консолідації ЄС як глобального безпекового актора. У перспективі це означає, що Франція й надалі залишатиметься ключовим драйвером європейських підходів до врегулювання конфліктів, а її досвід ставатиме основою для формування нових моделей кризового реагування, що враховують складність сучасних міжнародних викликів.

3.2. Роль Франції у формуванні спільної політики безпеки та оборони ЄС

У сучасній системі міжнародних відносин Франція посідає особливе місце як одна з ключових держав, що визначають безпекові та оборонні пріоритети Європейського Союзу, і саме її політична воля, історичний досвід та геополітичні амбіції значною мірою формують контури Спільної політики безпеки та оборони ЄС (СПБО). Варто наголосити, що активна роль Франції у цьому процесі є не випадковою: вона ґрунтується на поєднанні кількох чинників, від стратегічної автономності, яку Париж відстоює з часів президентства Шарля де Голля, до прагнення забезпечити Європі реальну військову дієздатність у контексті зростання глобальної конкуренції та появи нових загроз [11]. Саме тому Франція традиційно виступає за зміцнення оборонних механізмів ЄС, оскільки, на її думку, безпека Європи не може повністю залежати від зовнішніх гравців, навіть таких потужних, як Сполучені Штати Америки. Після підписання Маастрихтського договору 1992 року, який започаткував спільну зовнішню та безпекову політику, саме Франція разом із Німеччиною стала рушійною силою у створенні більш інтегрованих

оборонних структур. Прикладом цього є події 1998 року, коли внаслідок Сент-Малоїської декларації між Францією та Великою Британією Європейський Союз отримав політичний імпульс до розбудови автономних військових спроможностей [18]. Декларація Сент-Мало, зрештою, стала відправною точкою для формування Європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО), яка пізніше трансформувалася у СПБО. Париж, діючи як один із архітекторів цих процесів, неодноразово підкреслював, що ЄС повинен мати можливість діяти самостійно в кризових ситуаціях, особливо там, де НАТО не зацікавлене або не готове брати участь [38]. Протягом наступних десятиліть Франція продовжувала просувати ідею стратегічної автономії Європи. Наприклад, у 2016 році після ухвалення Глобальної стратегії ЄС Франція активно лобіювала створення Постійного структурованого співробітництва (PESCO), яке, по суті, стало одним з найбільш важливих інструментів розвитку військових спроможностей ЄС [8]. Саме французька дипломатія наполягала на тому, що PESCO має бути не формальним механізмом, а платформою для реального підвищення оборонної ефективності. Такі проекти, як European Medical Command або Military Mobility, були ініційовані за активної участі французьких представників, що свідчить про прагнення Парижа перетворити ЄС на суб'єкт глобальної безпеки, а не лише економічного розвитку.

Водночас Франція систематично підкреслює необхідність інвестування у власну оборонну промисловість та зміцнення спільної оборонної інфраструктури. Наприклад, у 2017 році президент Емманюель Макрон у своїй програмній промові на Сорбонні наголосив на потребі створення «справжньої європейської армії» [23]. Попри те, що ця теза викликала дискусії і певні застереження серед інших членів Союзу, вона стала символом французького бачення більш інтегрованої оборонної Європи. Макрон неодноразово підкреслював, що Європа має бути здатною захищати свої інтереси самостійно, особливо у світі, де, за його словами, «геополітична рівновага змінюється на користь нових центрів сили» [13]. Крім того, Франція активно підтримує розвиток Європейського оборонного фонду (EDF), який було

створено у 2017 році для фінансування інновацій у сфері оборонних технологій. Париж виступає за те, щоб союз інвестував у новітні оборонні системи, штучний інтелект, кіберзахист та засоби боротьби з новими формами гібридних загроз [17]. У цьому контексті Франція прагне не тільки зміцнити оборонні можливості ЄС, але й забезпечити лідерство власної оборонної промисловості, яка є однією з найбільш розвинених у Європі. Прикладом може слугувати французька компанія Dassault Aviation, що бере участь у створенні європейського бойового літака шостого покоління (FCAS), який розглядається як один із ключових інноваційних проєктів майбутнього Європи. Однак роль Франції у формуванні СПБО не обмежується внутрішньоєвропейськими ініціативами. Париж також активно бере участь у миротворчих та стабілізаційних операціях ЄС. Наприклад, операція «EUFOR Althea» у Боснії і Герцеговині або «EUTM Mali» у Сахелі неодноразово отримували французьку військову та логістичну підтримку [37]. Слід зауважити, що Сахельський регіон є одним із пріоритетів французької зовнішньої політики ще з часів операції «Сервал» 2013 року, яка продемонструвала здатність Франції діяти швидко та ефективно в умовах регіональної кризи. Важливо зазначити, що Франція робить вагомий внесок у розвиток кібербезпеки ЄС. У відповідь на численні кіберзагрози, зокрема атаки на державні установи країн-членів, Париж активно просуває ідею створення спільних європейських центрів реагування на інциденти [41].

Після початку повномасштабної російсько-української війни Франція значно активізувала свою участь у формуванні безпекових рішень ЄС [46]. Зокрема, у 2022 році на позачерговому саміті ЄС у Версалі французьке керівництво наполягало на необхідності радикального прискорення програм оборонної інтеграції [19]. Результатом стало збільшення інвестицій у спільні оборонні проєкти, створення нових механізмів підтримки України, зокрема European Peace Facility, та перегляд стратегічних пріоритетів ЄС у бік посилення військової стійкості [7]. Франція постійно підкреслює, що український фактор є каталізатором європейського безпекового

переосмислення, а також стимулом до того, щоб ЄС нарешті утвердився як повноцінний оборонний актор [5].

Разом з тим, Франція відіграє важливу роль у стратегічному плануванні ЄС. Вона була однією з ключових держав, що брали участь у розробці «Стратегічного компаса» (2022), який визначає основні напрями розвитку оборонної політики ЄС до 2030 року [30]. У цьому документі особливу увагу приділено підвищенню швидкості реагування ЄС, розвитку сил швидкого розгортання чисельністю до 5000 військових, зміцненню партнерств з НАТО та підтримці держав-членів, що стикаються з кризами. Франція зробила значний внесок у формування цих положень, наголошуючи, що Європа повинна мати спроможність діяти незалежно там, де це необхідно [57].

Попри очевидні успіхи, активна роль Франції в оборонній політиці ЄС викликає певні суперечності. Наприклад, деякі держави-члени насторожено ставляться до ідеї «європейської автономії» у тому вигляді, у якому її пропонує Париж, побоюючись ослаблення трансатлантичного зв'язку [59]. Такі країни, як Польща або країни Балтії, традиційно підкреслюють важливість НАТО та не готові підтримувати ініціативи, які можуть бути інтерпретовані як альтернатива Альянсу [10]. Проте Франція намагається збалансувати свої ініціативи, зазначаючи, що ЄС і НАТО мають діяти синхронно, але водночас підкреслюючи, що Європа має бути здатною брати на себе більше відповідальності за власну безпеку [37]. Не менш важливим аспектом є стратегічне партнерство Франції з Німеччиною. Хоча обидві держави виступають за зміцнення оборонного потенціалу ЄС, їхні підходи інколи різняться. Наприклад, Німеччина довгий час дотримувалася обережної позиції щодо збільшення оборонних витрат, тоді як Франція традиційно підтримує активнішу військову політику. Проте створення франко-німецької бригади, спільні оборонні проекти та координація в межах PESCO свідчать про те, що взаємодія між цими країнами є ключовою умовою успішності СПБО [52].

У цьому контексті заслуговує на увагу ще один важливий аспект — здатність Франції поєднувати жорстку силу з інструментами дипломатії, що

робить її підходи до європейської безпеки значно комплекснішими, ніж у багатьох інших членів ЄС. Показовим є те, що Франція не лише інвестує у військову інфраструктуру та підтримує оборонні ініціативи, але й одночасно активно просуває ідею стратегічного діалогу, що має на меті зміцнення спільних зовнішньополітичних позицій Європи. Наприклад, ініціатива Європейського політичного співтовариства, запропонована президентом Емманюелем Макроном у 2022 році, покликана створити платформу для регулярних міждержавних консультацій щодо безпеки, енергетики, інфраструктури та демократичної стійкості [80]. Така ініціатива не є формально частиною СПБО, однак її поява демонструє: Франція прагне розширити інституційну основу європейської безпеки та включити до неї країни, які поки не є членами ЄС, зокрема Україну, Молдову та держави Західних Балкан.

Важливо й те, що Франція активно просуває концепцію «європейського стовпа в НАТО», переконуючи держави-члени, що розвиток власних оборонних спроможностей ЄС не суперечить трансатлантичному партнерству, а, навпаки, зміцнює його [38]. Після 2014 року, коли анексія Росією Криму змінила всю парадигму європейської безпеки, Франція визнала необхідність перегляду своїх пріоритетів і погодилася з тим, що НАТО залишається ключовим інструментом колективного захисту. Проте вона водночас наголошує, що європейські держави повинні брати на себе більше зобов'язань у межах Альянсу, зокрема в питаннях модернізації армій, інтенсифікації навчань і підвищення оборонного бюджету. Прикладом цього є збільшення військової присутності Франції на східному фланзі НАТО після 2022 року, включаючи участь у батальйонних групах у Румунії та Естонії [10].

Франція відіграє провідну роль також у питаннях протидії гібридним загрозам. У світі, де дезінформація, кібератаки та інформаційні операції стають повноцінним інструментом державної політики, французька стратегія наголошує на необхідності підвищення інформаційної стійкості Європи. Одним із найпоказовіших прикладів стала ініціатива щодо створення

Європейського механізму стратегічних комунікацій, який має координувати дії держав-членів у протидії дезінформації з боку авторитарних режимів [5]. Такий крок став особливо актуальним після виявлення масштабних кампаній впливу, що супроводжували вибори у країнах ЄС та інформаційне середовище навколо війни Росії проти України. Слід підкреслити, що Франція також виступає за модернізацію військових технологій ЄС і розвиток інноваційних форматів співпраці. Наприклад, французькі експерти активно просувають створення європейської інфраструктури військового штучного інтелекту, яка могла б стати конкурентною відповіддю на стрімкий розвиток оборонних технологій у США та Китаї [17]. Крім того, Париж робить акцент на розвитку космічних оборонних спроможностей, визнаючи, що орбітальний простір стає новим виміром безпеки. У 2019 році Франція створила Космічне командування, яке вже співпрацює з аналогічними структурами Німеччини та Італії й потенційно може стати основою для широких європейських космічних ініціатив у межах СПБО [66].

Не менш значним є внесок Франції у забезпечення енергетичної безпеки Європи, адже стратегія СПБО сьогодні включає не лише військову, а й економічну, енергетичну та інфраструктурну складові. Франція, будучи одним із провідних виробників ядерної енергії, активно просуває ідею енергетичної автономії ЄС, що особливо актуально після розриву енергетичних зв'язків із Росією у 2022–2023 роках [43]. Париж підкреслює, що без енергетичної незалежності неможливо забезпечити ні військову, ні політичну стійкість Європи, а тому підтримує інвестиції у розвиток атомної енергетики, водневих технологій та відновлювальних джерел енергії. У контексті зовнішньої політики Франція наголошує на необхідності розширення партнерств ЄС із державами, що поділяють його стратегічні цінності. Париж активно підтримує поглиблену взаємодію зі США, Канадою, Японією та Австралією, наполягаючи на тому, що система міжнародної безпеки повинна базуватися на багатосторонності та спільних правилах. Саме тому Франція підтримала створення нової ініціативи «EU-Indo-Pacific Strategy», яка покликана зміцнити

присутність ЄС у стратегічно важливому Індो-Тихоокеанському регіоні [39]. Цей напрям є надзвичайно важливим у зв'язку зі зростанням впливу Китаю, а також через те, що стабільність Індо-Тихоокеанського регіону має безпосередній вплив на глобальну економіку та транспортні маршрути.

Цікаво, що Франція також посилює роль гуманітарної безпеки в рамках СПБО. Наприклад, участь французьких миротворців у місіях ЄС на Балканах, у Сахелі чи Центральноафриканській Республіці включає не лише військовий компонент, а й значну цивільну складову: підтримку державних інституцій, реформу сектору безпеки, боротьбу з корупцією, сприяння розвитку місцевих громад [12]. Франція переконана, що безпека не може бути досягнута виключно воєнними засобами; вона має ґрунтуватися на поєднанні політичних, економічних та соціальних рішень. Слід згадати й про те, що Франція бачить Україну однією з ключових держав для майбутньої європейської архітектури безпеки. Після 2022 року Париж значно збільшив військову та технічну допомогу Україні, постачаючи системи протиповітряної оборони, бронетехніку, артилерію та розвідувальні засоби [3]. Крім того, Франція активно просуває ідею інтеграції оборонної промисловості України до європейських проєктів у рамках PESCO та Європейського оборонного фонду [64].

У підсумку, роль Франції у формуванні спільної політики безпеки та оборони ЄС є комплексною, багаторівневою та стратегічно важливою. Франція виступає як каталізатор оборонної інтеграції, як політичний лідер, що визначає ключові напрями розвитку, і як практичний учасник операцій ЄС у світі. Водночас її участь відображає глибшу концептуальну ідею: Європа може бути сильною лише тоді, коли матиме реальні спроможності до колективного захисту. Для України цей досвід є особливо важливим, оскільки демонструє, як політична воля та стратегічне бачення однієї держави можуть стати рушійними силами змін у масштабах усього континенту.

3.3. Франція як ключовий партнер у зміцненні зовнішньополітичного потенціалу ЄС: сучасні виклики та напрями співпраці з Україною

У сучасній архітектурі міжнародних відносин Франція постає як одна з найбільш впливових держав Європейського Союзу, здатна не лише формувати стратегічні вектори європейської політики, а й суттєво посилювати зовнішньополітичний потенціал ЄС у глобальному вимірі. Її роль, хоч і трансформується під впливом нових геополітичних реалій, залишається визначальною у питаннях безпеки, оборони, дипломатії та стратегічної взаємодії зі східними партнерами, серед яких Україна посідає особливе місце. З огляду на це, посилення співпраці між Україною та Францією в межах ширших європейських інтеграційних процесів набуває не лише прагматичного значення, але й стратегічної ваги для безпеки всього континенту. Особливо це стало очевидним після 2014 року, коли російська агресія проти України суттєво змінила безпекове середовище Європи, а 2022 рік остаточно підтвердив потребу ЄС в активізації оборонних і дипломатичних механізмів. Франція традиційно виступає державою, що підтримує ідею стратегічної автономії Європейського Союзу, підкреслюючи необхідність здатності ЄС діяти самостійно у сфері безпеки, не зменшуючи важливість трансатлантичної взаємодії з США [11]. Зокрема, 2017 року президент Емманюель Макрон у промові в Сорбонні запропонував концепцію «суверенної Європи», яка передбачала посилення можливостей ЄС у реагуванні на кризи та загрози [13]. Ця концепція багато в чому стала відповіддю на політичні зміни у світі, включно з посиленням конкуренції великих держав, зростанням ролі Китаю та агресивною політикою Росії. Як наслідок, ЄС поступово активізував низку оборонних ініціатив, серед яких PESCO та Європейський оборонний фонд, у створенні та розвитку яких Франція відігравала одну з головних ролей [24]. Важливо підкреслити, що саме французькі ініціативи стали каталізатором дискусій про те, яким чином ЄС може збільшити власну спроможність діяти незалежно, не вступаючи в протиріччя з союзницькими зобов'язаннями в НАТО.

У цьому контексті Україна, яка після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році стала епіцентром боротьби за майбутню європейську безпеку архітектуру, потребує системної підтримки ключових членів ЄС, серед яких Франція є одним із найважливіших. Попри те, що історично французька політика щодо України була більш стриманою порівняно з політикою Польщі чи Литви, останні роки засвідчили істотний зсув у бік поглиблення співпраці [10]. Наприклад, уже в 2022-2023 рр. Париж істотно збільшив військову допомогу, надавши Україні самохідні артилерійські установки CAESAR, бронетехніку, протиповітряні системи та іншу техніку [3]. Водночас Франція активно підтримувала рішення ЄС щодо макрофінансової допомоги Україні, санкційного тиску на Росію та започаткування довгострокових програм відновлення України. Ці кроки засвідчили поступовий перехід Франції від позиції балансування у бік чіткішої підтримки України, що, своєю чергою, відображає загальну трансформацію європейської зовнішньої політики. У межах європейської політики безпеки Франція має потужний інституційний та військовий потенціал, що робить її одним із флагманів оборонного виміру ЄС. Її ядерний арсенал, один із найбільших у Європі, забезпечує унікальний статус та здатність впливати на стратегічні рішення [5]. Саме тому Франція не лише формує порядок денний у питаннях спільної безпеки й оборони, але й активно залучена до врегулювання міжнародних конфліктів. Наприклад, участь Франції у Нормандському форматі, який функціонував з 2014 до 2022 року, стала одним із ключових дипломатичних майданчиків для обговорення ситуації на Донбасі.

Після 2022 року пріоритети Франції у контексті безпеки ЄС значно змістилися у бік необхідності підтримки європейського миру шляхом стримування російської агресії та посилення оборонної спроможності партнерів [46]. Тому співпраця з Україною стала не лише проявом солідарності чи підтримки суверенітету, але й ключовим елементом забезпечення довгострокової стабільності в Європі. Важливо, що Франція бере участь у підготовці українських військових у межах місії EUMAM Ukraine та сприяє

зміцненню кібербезпеки України, що є критично важливим у контексті сучасних гібридних загроз. На економічному рівні взаємодія між Францією та Україною також зазнала суттєвого розвитку. Французькі компанії традиційно є активними інвесторами у таких секторах, як енергетика, транспорт, аграрна сфера та інфраструктура. Навіть у складних умовах війни, компанії, такі як TotalEnergies, Alstom, Veolia та BNP Paribas, зберігають свою присутність в Україні, а деякі навіть оголошують нові інвестиційні проєкти. Не менш важливим виміром є гуманітарна та культурна дипломатія, яка традиційно посідає значне місце у зовнішній політиці Франції. Через діяльність Французького інституту в Україні, культурних центрів та програм академічної мобільності Париж активно сприяє зміцненню міжлюдських зв'язків, що, у свою чергу, формує позитивний імідж Франції та поглиблює взаєморозуміння між країнами.

Розглядаючи сучасні виклики, варто підкреслити, що Франція, попри свою провідну роль у формуванні європейської політики, стикається з низкою проблем. Насамперед це посилення конкуренції між великими державами, необхідність адаптації до нової моделі світового порядку, зростання загроз у сфері кібербезпеки та тероризму [14]. Що стосується перспектив співпраці з Україною, вони є надзвичайно широкими й багатовимірними. По-перше, оборонний вимір залишається центральним, оскільки підтримка України у її боротьбі проти російської агресії є критично важливою для безпеки всього ЄС. По-друге, у контексті повоєнного відновлення Франція може відігравати ключову роль у реконструкції інфраструктури, розвитку зелених технологій, модернізації енергетичного сектору та відновленні культурної спадщини. Водночас, співпраця в рамках європейських програм, таких як EU4Culture, Horizon Europe чи Erasmus+, сприятиме глибшому залученню України до європейського наукового й культурного простору.

Крім того, у політичному вимірі Франція може стати одним із ключових адвокатів України на шляху до повноправного членства в ЄС. Хоч історично Париж висловлював обережність щодо розширення Союзу, сучасні реалії

змушують Францію переглядати підходи, визнаючи, що майбутнє Європи напряму залежить від стабільності її сусідів [80]. Підтримка реформ в Україні, зокрема у сферах верховенства права, боротьби з корупцією, децентралізації та енергетичної безпеки, стає важливим напрямом співпраці, який дає можливість синхронізувати українські стандарти з нормами ЄС. У цьому розширеному контексті важливо також усвідомлювати, що Франція, формуючи свою підтримку Україні, водночас вибудовує власну довгострокову стратегію присутності у Східній Європі [10]. Адже саме український напрямок став одним із ключових у процесі переосмислення європейської безпеки та ролі ЄС у глобальних справах. У цьому сенсі співпраця з Україною є не просто стратегічною необхідністю, а логічним продовженням традиційної французької зовнішньої політики, яка завжди тяжіла до поєднання ідеалізму та прагматизму.

В освітньому та науковому вимірі співпраця між Францією та Україною відкриває нові горизонти для розвитку людського капіталу. Французькі університети дедалі більше зацікавлені в українських студентах і дослідниках, а також у спільних наукових проєктах, що стосуються політичних наук, міжнародних відносин, енергетики, екології та цифрових технологій. У 2023 році було підписано кілька угод між українськими та французькими вишами щодо подвійних дипломів, програм академічної мобільності та спільних дослідницьких центрів [3]. Така співпраця сприяє не лише інтеграції української науки до європейського простору, але й формує нове покоління експертів, здатних працювати над модернізацією державних інститутів відповідно до найкращих практик ЄС. Культурний аспект, попри свою нематеріальність, теж відіграє важливу роль у зміцненні партнерства. Французька культурна дипломатія, відома своєю багаторівневою природою, від кінематографу до літератури, від філософії до візуального мистецтва, активно представлена в Україні. Зокрема, фестивалі «Французька весна» щороку охоплюють десятки українських міст, створюючи простір для міжкультурного діалогу навіть у період війни [9]. Цей напрям дозволяє не лише

зміцнити зв'язок між народами, але й посилює м'яку силу Франції, яка залишається одним із важливих інструментів її зовнішньої політики.

Однак, попри значні успіхи, співпраця між Францією та Україною не позбавлена викликів. Частина французького політичного спектра, включно з певними радикальними партіями, висловлює скептицизм щодо необхідності суттєвої підтримки України [25]. Деякі економічні групи вказують на високі витрати на оборонну допомогу, тоді як інші наголошують на ризиках загострення стосунків з РФ. Подібні дискурси відображають внутрішньополітичну боротьбу у Франції та оживлення дебатів про роль країни у світовій політиці [5]. Проте варто зазначити, що державна позиція Франції щодо України загалом залишається послідовною, а уряд підтримує стратегічну лінію щодо необхідності зміцнення безпеки Європи [78]. Для України важливо розуміти, що співпраця з Францією має комплексний характер і включає елементи як високої політики (high politics): безпека, геополітика, оборона, так і низової, або ж соціальної взаємодії, пов'язаної з гуманітарними, освітніми та культурними контактами. Власне, поєднання цих напрямів створює унікальний простір можливостей для формування стійких партнерських відносин, які можуть тривати десятиліттями [75]. Важливо, щоб Україна враховувала інтереси Франції, її внутрішні пріоритети та особливості політичної культури, водночас пропонуючи власні ініціативи, що можуть сприяти поглибленню співпраці.

У перспективі розвиток французько-українського партнерства буде залежати від декількох чинників. По-перше, від успішності українських реформ, які є умовою як для європейської інтеграції, так і для збільшення економічної співпраці. По-друге, від здатності ЄС адаптуватися до нової моделі безпеки, у якій роль Франції може як посилюватися, так і піддаватися конкуренції з боку інших великих держав Союзу [64]. По-третє, від глобальної геополітичної ситуації, яка впливатиме на пріоритети Франції як члена НАТО, ЄС та міжнародних організацій.

На завершення варто зазначити, що Франція, попри всі сучасні виклики, залишається одним із ключових партнерів Європейського Союзу у забезпеченні стабільності та розвитку його зовнішньополітичного потенціалу. Її взаємодія з Україною заснована на поєднанні стратегічних інтересів, ціннісних підходів та розумінні того, що безпека Європи нерозривно пов'язана з успішністю українського опору агресії та євроінтеграційним поступом. Зміцнення співпраці між Францією та Україною відкриває значні перспективи для подальшої політичної, економічної та військової інтеграції України з європейською спільнотою, а також створює основу для формування більш стійкої та ефективної системи європейської безпеки. Саме тому в умовах трансформації міжнародного порядку та загострення глобальних викликів союз між Францією та Україною стає одним з ключових чинників, здатних визначити майбутнє Європи на десятиліття вперед.

Висновки до розділу 3

Висновки дослідження дозволяють узагальнити роль Франції як одного з ключових акторів Європейського Союзу у сфері врегулювання міжнародних конфліктів, формування спільної політики безпеки та оборони, а також зміцнення зовнішньополітичного потенціалу ЄС у контексті сучасних глобальних викликів і співпраці з Україною. Насамперед участь Франції у врегулюванні міжнародних конфліктів вирізняється поєднанням дипломатичних, військових і гуманітарних інструментів, що дозволяє державі виступати посередником і каталізатором переговорних процесів. Власне, саме французькі ініціативи у межах «нормандського формату» продемонстрували прагнення Парижа забезпечити стабільність на європейському континенті, навіть попри обмеженість інструментарію та відсутність узгодженості позицій усіх учасників. Поряд із цим Франція активно долучається до миротворчих місій ЄС, зокрема у Малі, Центральноафриканській Республіці та на Близькому Сході, зміцнюючи авторитет Союзу як глобального безпекового актора.

Отже, роль Франції у формуванні Спільної політики безпеки та оборони ЄС є визначальною, оскільки саме вона виступає ініціатором багатьох реформ, спрямованих на посилення автономності та стратегічної спроможності Союзу. Створення Європейського оборонного фонду, активізація постійної структурованої співпраці (PESCO), а також підтримка концепції «європейської стратегічної автономії» значною мірою відображають французьке бачення Європи як самостійного геополітичного центру сили. Зрештою, посилення оборонного компоненту ЄС неможливе без французького військово-промислового комплексу та його високотехнологічних можливостей.

У підсумку Франція виступає ключовим партнером у зміцненні зовнішньополітичного потенціалу ЄС, що має особливе значення для України, яка у світлі російської агресії потребує системної підтримки, політичної солідарності та оборонної співпраці. Сьогодні взаємодія Парижа й Києва включає надання військової допомоги, підтримку санкційної політики ЄС, розвиток енергетичної безпеки та посилення стійкості до гібридних загроз. Таким чином, співпраця з Францією стає важливим чинником євроінтеграційного поступу України та зміцнення її позицій у системі європейської безпеки.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження ролі роль Франції у формуванні зовнішньої політики Європейського Союзу, зроблено наступні висновки:

1. Визначено, що зовнішня політика Європейського Союзу є складною, багаторівневою та динамічною системою, яка формується під впливом історичних, політичних і безпекових факторів, а також активності держав-членів, серед яких Франція відіграє одну з ключових ролей. Насамперед варто підкреслити, що сутність зовнішньої політики ЄС полягає у прагненні забезпечити стабільність і передбачуваність міжнародного середовища, сприяти зміцненню демократичних цінностей, прав людини та верховенства права, а також захищати спільні стратегічні інтереси Союзу. При цьому її основними функціями, як показало проведене дослідження, є координація спільних дій держав-членів на міжнародній арені, формування спільних позицій щодо глобальних і регіональних викликів, розвиток партнерських відносин із третіми країнами, участь у врегулюванні конфліктів і підтримка міжнародної безпеки. Водночас відзначено, що зовнішня політика ЄС пройшла декілька ключових етапів еволюції: від перших спроб політичної координації у 1950-1970-х роках до створення повноцінної системи спільної зовнішньої та безпекової політики після Маастрихтського договору 1992 року, поглиблення інституційних механізмів Лісабонським договором та сучасного етапу, який характеризується посиленням глобальних амбіцій і зростанням уваги до оборонного виміру.

2. Важливо зазначити, що інституційні механізми формування та реалізації зовнішньої політики ЄС функціонують як цілісний комплекс, у межах якого політичне керівництво, стратегічне планування, координація та оперативне реагування тісно пов'язані між собою. Європейська рада, Рада ЄС, Європейська служба зовнішніх дій і Європейська комісія взаємодіють таким чином, щоб забезпечити баланс між інтересами держав-членів і потребою у спільних підходах до глобальних викликів. Зокрема, Європейська рада визначає стратегічні напрями, Рада ЄС конкретизує рішення, а Європейська

служба зовнішньої дії забезпечує їх реалізацію через дипломатичні представництва та координовану зовнішньополітичну діяльність. У сфері безпеки та оборони особливу роль відіграють механізми Постійного структурованого співробітництва (PESCO), Європейський оборонний фонд і місії ЄС у межах Спільної політики безпеки та оборони, що, власне, свідчить про поступовий перехід від суто дипломатичного інструментарію до поєднання дипломатії, оборонного планування та кризового реагування.

3. Проведений аналіз показує, що Франція протягом кількох десятиліть посідала центральне місце у формуванні зовнішньополітичної стратегії ЄС. Історичні етапи її еволюції свідчать про те, що Франція від початку європейського інтеграційного проєкту прагнула перетворити Європу на важливий центр сили у світовій політиці. Від деголлівської концепції «європи націй», що передбачала збереження стратегічного суверенітету, до активної підтримки інституційного зміцнення ЄС після Лісабона – французька стратегія послідовно адаптувалася до нових міжнародних викликів. Зокрема, Париж не лише ініціював окремі формати безпекової співпраці, а й став одним із головних архітекторів європейської оборонної автономії, яка, незважаючи на наявні обмеження, дедалі більше впливає на стратегічний курс ЄС.

4. Визначення інструментів впливу Франції на формування зовнішньої політики ЄС дозволяє стверджувати, що її участь не обмежується дипломатичними механізмами. Навпаки, вона включає комплекс економічних, військово-політичних, інституційних і нормотворчих важелів. Франція бере активну участь у миротворчих і стабілізаційних місіях ЄС, відіграє провідну роль у регіонах стратегічного інтересу, формує порядок денний у питаннях оборонного співробітництва, а також активно впливає на санкційну політику ЄС щодо держав, діяльність яких загрожує європейській безпеці. Крім того, Франція є одним із ключових суб'єктів у дипломатичних зусиллях щодо врегулювання міжнародних конфліктів, зокрема в межах нормандського формату, що, у свою чергу, підкреслює її значення для безпекової політики ЄС.

5. З'ясування ролі Франції в укріпленні безпекового потенціалу Європейського Союзу дає змогу зробити висновок, що її внесок визначається не лише історичним статусом і військовим потенціалом, а й постійною стратегічною ініціативністю. Франція є одним із головних рушіїв дискусій про стратегічну автономію ЄС, що, на думку багатьох європейських політиків, має стати основою для зменшення залежності Європи від зовнішніх акторів у сфері оборони та безпеки. Однак дослідження також засвідчило, що просування цієї концепції стикається з внутрішніми суперечностями між державами-членами, різним рівнем оборонних можливостей і неоднаковими зовнішньополітичними пріоритетами.

Окремо варто наголосити, що у сучасних безпекових умовах співпраця Франції з Україною набуває принципово нового змісту. Як показали результати аналізу, Париж виступає одним із ключових партнерів України в межах політики ЄС щодо протидії агресії РФ, підтримує санкційні механізми, надає військово-технічну та фінансову допомогу, а також активно долучається до укріплення європейських механізмів підтримки української стійкості. Це, безумовно, відкриває нові перспективи розвитку стратегічного партнерства, зокрема в контексті інтеграції України до ЄС та спільної участі у формуванні майбутньої архітектури європейської безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гірман А. П., Волкова В. А., Ковальчук А. О. Зовнішня політика та міжнародні зв'язки Європейського Союзу. *Політичні інститути та процеси*. 2020. № 6. С. 13–16. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2020-6.2> (дата звернення: 15.10.2025).
2. Керекеша І. Легітимність зовнішньої політики Європейського Союзу. Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал. 2025. № 11. DOI: 10.25313/2524-2695-2025-11-07-26.
3. Особливості зовнішньої політики Франції та військова допомога Україні. 12 січня. 2023. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/01/12/osoblyvosti-zovnishnoyi-polityky-francziyi-ta-vijskova-dopomoga-ukrayini/> (дата звернення: 15.10.2025).
4. Скічко І. А. Пріоритети зовнішньої політики Франції. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2020. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/> (дата звернення: 15.10.2025).
5. Центр Разумкова. Амбіції Франції на лідерство – реалістичність очікувань? Київ: Центр Разумкова, 2024. 13 с. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2024/05/01/2024-PAKT-7-RC.pdf> (дата звернення: 15.10.2025).
6. «Influence through law» strategy. *Ministry for Europe and Foreign Affairs of France*. 21.03.2023. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/the-ministry-and-its-network/diplomacy-roles/vital-diplomatic-work-conducted-from-france/article/influence-through-law-strategy> (Last accessed: 15.10.2025).
7. A European defence industrial strategy in a hostile world. *Bruegel*. Policy Brief, 20 November 2024. URL: <https://www.bruegel.org/policy-brief/european-defence-industrial-strategy-hostile-world> (Last accessed: 15.10.2025).
8. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. *European External*

Action Service. 2016. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en (Last accessed: 15.10.2025).

9. A vital diplomatic network to France's foreign policy. *Ministry for Europe and Foreign Affairs of France*. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/the-ministry-and-its-network/diplomacy-roles/a-vital-diplomatic-network-to-france-s-foreign-policy/> (Last accessed: 15.10.2025).

10. Bazelle L. France's Strategic Relation with Central and Eastern Europe: A Shift in France's Traditional Foreign Policy Preferences? *SAIS Europe Journal of Global Affairs*. 2025. Vol. 28. URL: <https://www.saisjournal.eu/article/110-Louis-Bazelle-Frances-Strategic-Relation-with-Central-and-Eastern-Europe-.cfm> (Last accessed: 15.10.2025).

11. Beaucillon C. Strategic autonomy: a new identity for the EU as a global actor. *European Papers*. 2023. Vol. 8. № 1. P. 417–428. DOI: 10.15166/2499-8249/664.

12. Bergmann J., Müller P. Towards an integrated approach to EU foreign policy? Horizontal spillover across the humanitarian-development and the security-migration interfaces. *Journal of European Public Policy*. 2025. Vol. 32, Iss. 7. P. 1625–1651. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2024.2368256>

13. Bora S. I., Lequesne C. French presidents and the discursive use of European sovereignty: more than a metaphor. *Journal of European Integration*. 2023. Vol. 45. № 6. P. 927–944. DOI: 10.1080/07036337.2023.2212318.

14. Bora S. I., Schramm L. Toward a more «sovereign» Europe? Domestic, bilateral, and European factors to explain France's (growing) influence on EU politics, 2017–2022. *French Politics*. 2023. Vol. 21. № 1. P. 3–24. DOI: 10.1057/s41253-022-00203-y. URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41253-022-00203-y> (Last accessed: 15.10.2025).

15. Bora S. I., Varma T. Toward a more «sovereign» Europe? Domestic, bilateral and European factors. *Journal of European Public Policy*. 2023. №4. DOI: 10.1080/13501763.2023.2174592.

16. Buhler P. About European sovereignty. *Survival*. 2023. Vol. 65. № 2. P. 55–74. DOI: 10.1080/00396338.2023.2185354.
17. Carnegie Europe. The EU's rise as a defence technological power: from strategic autonomy to technological sovereignty. Brussels: Carnegie Europe, 2021. URL: <https://carnegieeurope.eu/2021/08/12/eu-s-rise-as-defense-technological-power-from-strategic-autonomy-to-technological-sovereignty-pub-85134> (Last accessed: 15.10.2025).
18. Cesnakas G. European Strategic Autonomy: the origins story. In: *European Strategic Autonomy and Small States' Security*. London: Routledge, 2022. P. 14–33. DOI: 10.4324/9781003324867-2.
19. Chopin T., Jamet J.-L., Guérin S. The challenges of the French Presidency of the Council of the European Union. *European Issues*. 2022. No. 618. Paris: Fondation Robert Schuman.
20. Ciulla M., Varma T. The lonely leader: The origins of France's strategy for EU foreign policy. European Council on Foreign Relations, Commentary. 06.01.2021. URL: <https://ecfr.eu/article/the-lonely-leader-the-origins-of-frances-strategy-for-eu-foreign-policy/> (Last accessed: 15.10.2025).
21. Costa O. EU Foreign Policy and the Fragmentation of the Liberal International Order. In: *The EU in a Changing World*. Springer, 2024. P. 11–32. DOI: 10.1007/978-3-031-64060-5_1.
22. Council Conclusions on an EU Strategy for Cooperation in the Indo-Pacific. *Council of the European Union*. 16 April 2021. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7914-2021-INIT/en/pdf> (Last accessed: 15.10.2025).
23. Crespy A. L'ambition européenne de Macron: quand souveraineté rime avec sécurité. AOC – Analyse Opinion Critique / Institut d'études européennes ULB Blog. 2022.
24. Damen M. EU strategic autonomy 2013–2023: from concept to capacity. Brussels: European Parliamentary Research Service, 2022. 36 p. (EPRS Study).

25. Dang E. French Foreign Policy Shifts in a Multi-dimensional Perspective: The Impact and Consequences of Populism. *Journal of Education, Humanities and Social Sciences*. 2024. № 39. P. 249–255. DOI: <https://doi.org/10.54097/athxn005>
26. Darnis J.-P. The European Union between strategic autonomy and technological sovereignty: impasses and opportunities. *Recherches & Documents, Fondation pour la recherche stratégique*. 2021. № 10/2021.
27. European Integration. *Ministry for Europe and Foreign Affairs of France*. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/france-and-europe/france-and-the-european-union/european-integration/> (Last accessed: 15.10.2025).
28. EU Foreign Policy. URL: <https://www.iss.europa.eu/topics/eu-foreign-policy> (Last accessed: 15.10.2025).
29. European Sovereignty Index. *European Council on Foreign Relations*. 2022. URL: <https://ecfr.eu/wp-content/uploads/2022/06/European-Sovereignty-Index.pdf> (Last accessed: 15.10.2025).
30. A Strategic Compass for Security and Defence – for a European Union that protects its citizens, values and interests. *European Union*. Brussels: Council of the EU, March 2022. 64 p.
31. European Union: External Relations. *Ministry for Europe and Foreign Affairs of France (France Diplomacy)*. 2021. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/france-and-europe/france-and-the-european-union/european-union-external-relations/> (Last accessed: 15.10.2025).
32. European Union: External Relations. *Ministry for Europe and Foreign Affairs of France*. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/france-and-europe/france-and-the-european-union/european-union-external-relations/> (Last accessed: 15.10.2025).

33. Fiott D. The three images of EU strategic autonomy: perspectives on wedging, binding and hedging. *Journal of European Integration*. 2025. Vol. 47. Iss. 6. P. 825–842. DOI: <https://doi.org/10.1080/07036337.2025.2537369>
34. France & Strategic Autonomy: Redefining Europe's Role in the 21st Century. French Policy Association. *Foreign Policy Analysis Brief*. 2023. URL: <https://fpa.org/france-strategic-autonomy> (Last accessed: 15.10.2025).
35. France and Europe. *Ministry for Europe and Foreign Affairs of France*. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/france-and-europe/> (Last accessed: 15.10.2025).
36. France and the European Union. Ministry for Europe and Foreign Affairs of France. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/france-and-europe/france-and-the-european-union/> (Last accessed: 15.10.2025).
37. France's EU Policy. Ministry for Europe and Foreign Affairs of France (France Diplomacy). 2022. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/france-and-europe/france-and-the-european-union/france-s-eu-policy/> (Last accessed: 15.10.2025).
38. France's EU Policy. Ministry for Europe and Foreign Affairs of France. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/france-and-europe/france-and-the-european-union/france-s-eu-policy/> (Last accessed: 15.10.2025).
39. France's Indo-Pacific Strategy. *Ministry for Europe and Foreign Affairs of France*. Paris, 2025. URL: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/france_s_indo-pacific_strategy_2025_cle04bb17.pdf (Last accessed: 15.10.2025).
40. France's Indo-Pacific Strategy. Summary. *Ministry for Europe and Foreign Affairs of France*. URL: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/en_a4_indopacifique_synthese_rvb_cle068e51.pdf (Last accessed: 15.10.2025).

41. French Ministry for Europe and Foreign Affairs. France and the European Union: European sovereignty and strategic autonomy. Paris: MEAE, 2021.
42. Freyburg T., Pompili M. French European policy-making under Emmanuel Macron. Berlin: Friedrich Naumann Foundation for Freedom, 2022. 56 p.
43. Geopolitical shifts and their economic impacts on Europe. *Bruegel*. Report, 28 September 2025. URL: https://www.bruegel.org/sites/default/files/2025-09/Report%2001%202025_0.pdf (Last accessed: 15.10.2025).
44. Govaere I. Promoting the Rule of Law in EU External Relations: A Conceptual Framework. Bruges: College of Europe, Department of European Legal Studies, 2022. 22 p. (Research Paper in Law; 03/2022). URL: https://www.coleurope.eu/sites/default/files/research-paper/Research_Paper_3_2022_Inge_Govaere.pdf (Last accessed: 15.10.2025).
45. Helnarska K. J. Strategic autonomy of the European Union in the politics of France before and after Russian aggression in Ukraine. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*. 2022. Vol. 20. № 1. P. 25–34. DOI: 10.36874/RIESW.2022.1.2.
46. Helwig N. EU Strategic Autonomy after the Russian Invasion of Ukraine: Europe's Capacity to Act in Times of War. *Journal of Common Market Studies*. 2023. First published: 17 August 2023. DOI: <https://doi.org/10.1111/jcms.13527>
47. Howorth J. France and NATO after the Cold War: Balancing European defence institutions with NATO membership. *Oxford Handbook of NATO*. Oxford University Press, 2025. P. 212–233.
48. Indo-Pacific: Council adopts conclusions on EU strategy for cooperation. *Council of the European Union*. 19.04.2021. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/04/19/indo-pacific-council-adopts-conclusions-on-eu-strategy-for-cooperation/> (Last accessed: 15.10.2025).

49. Joint Communication: The EU Strategy for Cooperation in the Indo-Pacific. *European Commission; High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy*. 16 September 2021. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/jointcommunication_2021_24_1_en.pdf (Last accessed: 15.10.2025).

50. Kampfner J. France's pivot to Europe. In: Spring 2024 Issue: Europe's Vote, Europe's Future. Berlin: IP-Quarterly / DGAP, 2024. URL: <https://ip-quarterly.com/en/spring-2024-issue-europes-vote-europes-future> (Last accessed: 15.10.2025).

51. Kassoti E., Wessel R. A. The European Union's External Action: Third State Perspectives and Recommendations. The Hague: T.M.C. Asser Institute, 2024. 56 p. (CLEER Papers; 2024/4). URL: https://www.asser.nl/media/797249/cleer_024-04_web-final.pdf (Last accessed: 15.10.2025).

52. Kempin R. France's foreign and security policy under President Macron: the consequences for Franco-German cooperation. *SWP Research Paper 4*. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2021. URL: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2021RP04/> (Last accessed: 15.10.2025).

53. Macron E. Discours du Président de la République sur les priorités de la politique étrangère de la France (1 septembre 2022). *vie-publique*. 2022. URL: <https://www.vie-publique.fr/discours/286287-emmanuel-macron-01092022-politique-etrangere> (Last accessed: 15.10.2025).

54. Michaels E. Strategic Autonomy in Security and Defence as an Answer to the Fragmentation of the Liberal International Order. In: *European Strategic Autonomy and the Future of the EU*. Springer, 2024. P. 39–58. DOI: 10.1007/978-3-031-64060-5_3.

55. Michaels E., Howorth J. Unpacking the EU's Strategic Autonomy: Security and Defence since the Ukraine Invasion. Leiden University Press, 2024. 254 p.

56. Młynarski T. Europe first: Emmanuel Macron towards reforms and the future of the European Union. *Politeja*. 2024. Vol. 21. № 7(94). P. 35–57.

57. Młynarski T. The Implications of Strengthening ‘European Strategic Autonomy’ and Its Defence Capabilities for the Growth of France’s Global Importance and Power. *Politeja*. 2024. Vol. 21, No. 1(88/1). P. 223–237. DOI: <https://doi.org/10.12797/Politeja.20.2024.88.1.13>

58. Montbrial T. The direction of France’s foreign policy over the next thirty years. Interview. *Politique étrangère*. 2021. No. 4 (Winter). P. 9–22. URL: <https://shs.cairn.info/journal-politique-etrangere-2021-4-page-9?lang=en> (Last accessed: 15.10.2025).

59. Normann J. French and Polish perspectives on EU security as examples of the interests of two regions of the European Union. Blue Europe. Policy Papers & Analyses. 24.05.2024. URL: <https://www.blue-europe.eu/analysis-en/full-reports/french-and-polish-perspectives-on-eu-security-as-examples-of-the-interests-of-two-regions-of-the-european-union/> (Last accessed: 15.10.2025).

60. OECD Development Co-operation Peer Reviews: France 2024. Paris: OECD, 2024. *OECD*. 85 p. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/06/oecd-development-co-operation-peer-reviews-france-2024_caf7eef9/102d5469-en.pdf?utm_source=chatgpt.com (Last accessed: 15.10.2025).

61. Raik K., Blockmans S., Osypchuk A., Suslov A. EU Policy towards Ukraine: Entering Geopolitical Competition over European Order. *The International Spectator*. 2024. DOI: 10.1080/03932729.2023.2296576.

62. Rapoport C. Setting norms and promoting a rules-based international legal order: enhancing strategic autonomy through the autonomy of the EU order. *European Papers*. 2023. Vol. 8, No. 1. (online). DOI: 10.15166/2499-8249/673.

63. Rapoport C., Beaucillon C. (eds.) EU strategic autonomy and the redefinition of European sovereignty. *European Papers – European Forum Insight Series*. 2023.

64. Razumkov Centre. How realistic are France's ambitions for leadership? Kyiv: Razumkov Centre, 2024. 13 p. (Policy paper). URL: https://razumkov.org.ua/images/2024/05/14/2024-PAKT-7-RC_eng.pdf (Last accessed: 15.10.2025).
65. Retter L., Biscop S., Pezard S. The Impacts of EU Strategic Autonomy Policies: Economic, Industrial and Defence Implications. *ECIPE Policy Brief*. 2022. URL: https://ecipe.org/wp-content/uploads/2022/11/ECI_22_PolicyBrief.pdf (Last accessed: 15.10.2025).
66. Retter L., Pezard S., Flanagan S., Germanovich G., Grand-Clement S., Paille P. *European Strategic Autonomy in Defence*. RAND Corporation. Santa Monica, 2021. 118 p. URL: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RRA1300/RRA1319-1/RAND_RRA1319-1.pdf (Last accessed: 15.10.2025).
67. Ross J. France's pivot to Europe. *Internationale Politik Quarterly (IPQ)*. 22.03.2024. URL: <https://ip-quarterly.com/en/frances-pivot-europe> (Last accessed: 15.10.2025).
68. Staunton E. «France is back»: Macron's European policy to rescue «European civilisation» and the liberal international order. *Third World Quarterly*. 2022. Vol. 43. № 1. P. 18–34. DOI: 10.1080/01436597.2021.1994384.
69. Staunton E. «France is back»: Macron's European policy to rescue «European civilisation» and the liberal international order. *Third World Quarterly*. 2022. Vol. 43. № 1. P. 18–34. DOI: 10.1080/01436597.2021.1994384. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01436597.2021.1994384> (Last accessed: 15.10.2025).
70. Stewart S. Macron's Russia policy: already a failure? In: France's foreign and security policy under President Macron: the consequences for Franco-German cooperation. *SWP Research Paper 4*. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2021. P. 31–34.
71. Tercovich G., Meijer H. The EU's strategic autonomy in foreign policy: European responses to American and Chinese influence over the arms embargo on

China and Taiwan. *Journal of European Integration*. 2025. Vol. 47. Iss. 6. P. 965–985. DOI: <https://doi.org/10.1080/07036337.2025.2537367>

72. The EU Strategy for Cooperation in the Indo-Pacific. *Joint Communication to the European Parliament and the Council*. Brussels, 16.09.2021, JOIN(2021)24 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52021JC0024> (Last accessed: 15.10.2025).

73. The European Parliament in EU external action. *EPRS — European Parliamentary Research Service*. Briefing, April 2025. PE 769.564. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769564/EPRS_BRI\(2025\)769564_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769564/EPRS_BRI(2025)769564_EN.pdf) (Last accessed: 15.10.2025).

74. The work of the Ministry for Europe and Foreign Affairs. *Ministry for Europe and Foreign Affairs of France*. 2024. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/the-ministry-and-its-network/the-work-of-the-ministry-for-europe-and-foreign-affairs/> (Last accessed: 15.10.2025).

75. Tolstov S. French foreign policy initiatives during the presidency of Emmanuel Macron. *Diplomatic Ukraine*. 2023. Issue XXIV. P. 684–695. DOI: 10.37837/2707-7683-2023-36. URL: <https://ud.gdip.com.ua/en/french-foreign-policy-initiatives-during-the-presidency-of-emmanuel-macron.html> (Last accessed: 15.10.2025).

76. Tourneux O. European sovereignty according to Emmanuel Macron. Problems and paradoxes of a classical concept. *Politique européenne*. 2024. № 82(4). P. 34–57.

77. Weber G. Communication à la Macron: foreign and security policy. *IPG Journal / IPS-Journal*. 13.04.2023. URL: <https://www.ips-journal.eu/topics/foreign-and-security-policy/communication-a-la-macron-6638/> ips-journal.eu (Last accessed: 15.10.2025).

78. Weber G. Zeitenwende à la française: Continuity and change in French foreign policy after Russia's invasion of Ukraine. *The British Journal of Politics and International Relations*. 2024. Vol. 27, No. 2. P. 1–20. DOI: 10.1177/13691481241303277. URL:

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/13691481241303277> (Last accessed: 15.10.2025).

79. Wessel R. A., Anttila E., Obenheimer H., Ursu A. The Future of EU Foreign, Security and Defence Policy: Assessing Legal Options for Improvement. *European Law Journal*. 2020. Vol. 26. № 5–6. C. 371–390. DOI: 10.1111/eulj.12405. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/eulj.12405> (Last accessed: 15.10.2025).

80. Wunsch N. Political Union First: France's Conditional Embrace of EU Enlargement. *European Policy Analysis*. Stockholm: Swedish Institute for European Policy Studies (SIEPS), 2025. 28 p. URL: <https://sieps.se/en/publications/2025/political-union-first-frances-conditional-embrace-of-eu-enlargement/> (Last accessed: 15.10.2025).

АНОТАЦІЯ

Литвиненко Є.О. Франція у формуванні зовнішньої політики Європейського Союзу (магістерська робота). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. 87 с. (рукопис).

Кваліфікаційна робота магістра присвячена визначенню ролі Франції у формуванні зовнішньої політики Європейського Союзу. Об'єкт дослідження – зовнішня політика Європейського Союзу. Предмет дослідження – вплив Франції на формування і реалізацію зовнішньополітичного курсу Європейського Союзу.

У першому розділі визначено сутність, функції та ключові етапи еволюції зовнішньої політики Європейського Союзу; розкрито інституційні механізми формування та реалізації зовнішньої політики ЄС.

У другому розділі виокремлено історичні етапи становлення та еволюцію зовнішньополітичної стратегії Франції в умовах розвитку європейського інтеграційного проєкту; визначено інструменти та форми впливу Франції на формування зовнішньої політики та політики безпеки й оборони Європейського Союзу, а також її участь у врегулюванні міжнародних конфліктів у межах політики ЄС.

У третьому розділі з'ясовано роль Франції у зміцненні зовнішньополітичного й безпекового потенціалу ЄС, а також визначити сучасні виклики та напрями співпраці Франції з Україною.

Ключові слова: Франція, зовнішня політика ЄС, Спільна зовнішня та безпекова політика, європейська інтеграція, стратегічне лідерство, дипломатія, безпекова архітектура Європи.

ANNOTATION

Lytvynenko E.O. France in the formation of the foreign policy of the European Union (master's work). Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2025. 87 p. (manuscript).

The master's qualification work is devoted to determining the role of France in the formation of the foreign policy of the European Union. The object of research is the foreign policy of the European Union. The subject of research is the influence of France

on the formation and implementation of the foreign policy course of the European Union.

The first section defines the essence, functions and key stages of the evolution of the foreign policy of the European Union; reveals the institutional mechanisms of the formation and implementation of the EU foreign policy.

The second section identifies the historical stages of the formation and evolution of France's foreign policy strategy in the context of the development of the European integration project; identifies the instruments and forms of France's influence on the formation of the foreign policy and security and defense policy of the European Union, as well as its participation in the settlement of international conflicts within the framework of EU policy.

The third section examines the role of France in strengthening the EU's foreign policy and security potential, as well as identifying current challenges and directions of France's cooperation with Ukraine.

Keywords: France, EU foreign policy, Common Foreign and Security Policy, European integration, strategic leadership, diplomacy, European security architecture.

ВІДГУК

на кваліфікаційну роботу магістра
студентки 2-го курсу групи УВ-61 денної форми навчання
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
освітньо-професійної програми
«Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Навчально-наукового інституту «Каразінський інститут
міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
Литвиненко Єви Олегівни
на тему «Франція у формуванні зовнішньої політики Європейського Союзу»

1.Актуальність теми зумовлена зростанням ролі ЄС як глобального актора та, відповідно, посиленням значення держав-членів, які здатні впливати на стратегічні пріоритети Союзу. Франція, будучи однією з провідних країн ЄС, постійним членом Ради Безпеки ООН та однією з найбільших військово-політичних потуг Європи, відіграє ключову роль у визначенні напрямів європейської зовнішньої політики. Саме її активна дипломатична традиція, стратегічне бачення та прагнення до посилення стратегічної автономії ЄС значною мірою формують сучасний порядок денний Союзу. Крім того, актуальність теми посилюється трансформацією міжнародного середовища, зокрема ескалацією глобальних конфліктів, зростанням конкуренції між провідними державами, поширенням гібридних загроз та необхідністю зміцнення європейської безпеки після 2022 року. У цих умовах Франція виступає ініціатором реформування інструментів Спільної зовнішньої та безпекової політики, просуваючи ідеї стратегічної автономії, посилення оборонних спроможностей та розвитку партнерств із сусідніми регіонами. Таким чином, дослідження внеску Франції у формування зовнішньої політики ЄС є важливим для розуміння не лише інституційної динаміки Союзу, а й перспектив його подальшої ролі у глобальній системі міжнародних відносин.

2. Позитивні аспекти в роботі. Зміст роботи повністю відповідає обраній темі. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Позитивними рисами кваліфікаційної роботи магістра є системність та послідовність викладення матеріалу.

3. Недоліки роботи. В той же час, автору слід було б приділити більше уваги ілюстративній частині роботи, однак це не впливає на роботу в цілому.

4. Практична цінність висновків і рекомендацій. Запропоновані у кваліфікаційній роботі магістра теоретичні положення та висновки можуть бути використані: органами державної влади України полягає насамперед у

можливості використання іспанського досвіду як дієвої моделі адаптації системи національної інформаційної безпеки до умов багатовимірних гібридних загроз. Зокрема, аналіз стратегічних документів Іспанії та її підходів до міжвідомчої координації дозволяє українським інституціям, передусім РНБО, Міністерству оборони, Службі безпеки України та Міністерству цифрової трансформації, посилити інституційні механізми реагування на інформаційні операції, кібератаки та кампанії дезінформації;

5. Загальна оцінка дипломної роботи та її допуск/не допуск до захисту перед ЕК. Кваліфікаційна робота магістра Литвиненко Єви Олегівни на тему «Франція у формуванні зовнішньої політики Європейського Союзу» заслуговує на позитивну, а її авторка гідна присвоєння кваліфікації магістра міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій.

Керівник кваліфікаційної роботи,
доктор політичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
Харківського національного

університету імені В.Н. Каразіна

Шамраєва В.М.

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу магістра
студентки 2-го курсу групи УВ-61 денної форми навчання
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
освітньо-професійної програми
«Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

Навчально-наукового інституту «Каразінський інститут
міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
Литвиненко Єви Олегівни

на тему «Франція у формуванні зовнішньої політики Європейського Союзу»

1. Актуальність теми. зумовлена як сучасними геополітичними трансформаціями, так і посиленням ролі окремих держав-членів у визначенні стратегічних пріоритетів ЄС. Сьогодні, коли міжнародне середовище характеризується зростанням воєнних конфліктів, ескалацією гібридних загроз і конкуренцією глобальних центрів сили, значення Франції як одного з ключових членів ЄС, постійного члена Ради Безпеки ООН і ядерної держави стає вирішальним. З огляду на те, що Європейський Союз прагне зміцнити власну автономію у сфері безпеки та оборони, саме Франція нерідко виступає ініціатором концептуальних змін, зокрема розвитку Спільної безпекової та оборонної політики, формування стратегічної автономії чи реалізації оборонних проєктів у межах PESCO. Водночас сучасні кризи: російсько-українська війна, міграційні виклики: продемонстрували необхідність узгодженого європейського реагування, у якому французький досвід, дипломатичний потенціал і військові можливості відіграють особливо важливу роль. Отже, вивчення впливу Франції на формування зовнішньої політики ЄС дозволяє глибше зрозуміти процеси ухвалення рішень у Союзі, визначити баланс між національними інтересами та спільними європейськими цілями, а також оцінити перспективи подальшого розвитку європейської політики безпеки в умовах динамічних глобальних змін.

2. Характеристика якості виконання кожного розділу роботи. У першому розділі «ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ» визначено сутність, функції та ключові етапи еволюції зовнішньої політики Європейського Союзу; розкрито інституційні механізми формування та реалізації зовнішньої політики ЄС.

У другому розділі «РОЛЬ ФРАНЦІЇ У ФОРМУВАННІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ» виокремлено історичні етапи становлення та еволюцію зовнішньополітичної стратегії Франції в умовах розвитку європейського інтеграційного проєкту; визначено інструменти та форми впливу Франції на формування зовнішньої політики та політики безпеки й оборони

Європейського Союзу, а також її участь у врегулюванні міжнародних конфліктів у межах політики ЄС

У третьому розділі «ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ФРАНЦІЇ НА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЄС» з'ясовано роль Франції у зміцненні зовнішньополітичного й безпекового потенціалу ЄС, а також визначити сучасні виклики та напрями співпраці Франції з Україною.

3. *Ступінь обґрунтованості висновків роботи.* Висновки достатньо обґрунтовані та відповідають поставленим завданням у кваліфікаційній роботі.

4. *Використання в дипломній роботі останніх досліджень.* Варто відзначити, що автором проаналізовано значний обсяг фактологічного матеріалу. Був здійснений детальний аналіз обраної проблематики, наукові методи використані коректно. Проаналізовано великий спектр вітчизняної та зарубіжної наукової літератури.

5. *Позитивні сторони роботи.* Зміст роботи повністю відповідає обраній темі. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. В дипломній роботі присутня системність та послідовність викладення матеріалу.

6. *Недоліки роботи.* Доцільно було б більше уваги приділити теоретичній частині дослідження, однак це не впливає негативно на дипломну роботу в цілому.

7. *Практичне значення.* Теоретичні положення та висновки можуть бути використані: центральними та місцевими органами виконавчої влади для вироблення цілеспрямованих політичних та дипломатичних стратегій у двосторонній взаємодії з Францією.

8. *Загальна оцінка кваліфікаційної роботи.* Кваліфікаційна робота магістра Литвиненко Єви Олегівни на тему «Франція у формуванні зовнішньої політики Європейського Союзу» заслуговує на позитивну, а її авторка гідна присвоєння кваліфікації магістра міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій.

Рецензент:

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології,
соціології і культурології

Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди

КАЛЮЖНА Юлія Іванівна

